

NUORTEN AMMATILLISEN KASVUN TARKASTELUA

Heikki Haavisto

Jukka Kallio

Satu Laakso

Minna Mytkäniemi

Virpi Tapanimäki

Ammatillisen opettajankoulutuksen
kehittämishanke
Lokakuu 2013
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Tampereen ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Haavisto, Heikki; Kallio, Jukka; Laakso, Satu; Mytkäniemi, Minna; Tapanimäki, Virpi
Nuorten ammatillisen kasvun tarkastelua

Opettajankoulutuksen kehittämishanke 60 sivua
Lokakuu 2013

Tämä kehittämishanke käsittelee nuorten ammatillista kasvua. Ammatillinen kasvu syntyy osana opiskelua matkalla kohti tulevaa ammattia ja oman alan asiantuntijuutta.

Tässä työssä tarkastellaan ammatillista kasvua määritelmien ja omien koulutusalojen kautta. Saadaksemme tietoa nuorten ammatillisen kasvun näkemyksistä, toteutettiin tätä varten laadittu kysely toisen asteen ammatillisen koulutuksen viidellä eri koulutusallalla opiskeleville nuorille. Kyselyn avulla kartoitettiin miten opiskelijat ymmärtävät ammatillisen kasvun, millaisia odotuksia heillä on, mitä vaikutuksia ammatillisella kasvulla on, tarvitaanko ammatillista kasvua, miten se ilmenee, kehittyy ja mitä se vaatii opiskelijalta.

Kyselyssä saatujen vastausten perusteella voidaan päätellä, että edellytykset kouluaikana syntyvään ammatilliseen kasvuun ovat opiskelijoilla hyvin erilaiset. Ammatillisen kasvun kehittymiseen vaikuttivat opiskelijan omat valmiudet, opettaja ja koulutusalan opetussuunnitelman sisältö. Koulutusaloilla ammatillinen kasvu painottui eri tavoin ja se näytti vaikuttavan myös siihen, miten opiskelijat ammatillisen kasvun ymmärsivät. Myös se oliko opiskelija ensimmäisen vai kolmannen vuoden opiskelija vaikutti saatuihin vastauksiin. Kolmannen vuoden opiskelijoiden vastaukset olivat jo hieman syvällisempiä ja niissä oli selvästi olemassa jo laaja-alaisempaa ammatillista ajattelua kuin ensimmäisenvuoden opiskelijoiden vastauksissa. Kiinnostus uusiin asioihin, motivaatio, mielipiteen muodostaminen vaihtelivat sekä saman koulutusalan opiskelijoilla että eri koulutusaloilla.

Työn yhtenä tarkoituksena on pysäyttää lukija miettimään ammatillista kasvua, sen mahdollisuuksia ja haasteita myös omassa opetustyössä. Tullakseen hyväksi oman ammatin osaajaksi, oli sitten kyseessä mikä tahansa ammatti, olisi-kin tärkeää ymmärtää jo opintojen alkuvaiheessa, mitä ammatillinen kasvu on ja miten sitä voi kehittää.

Asiasanat: ammatillinen kasvu, oppiminen, asiantuntijuus, ammatti-identiteetti-
elinikäinen oppiminen, oman osaamisen tunnistaminen, toisen asteen koulutus

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
2	AMMATILLISEN KASVUN KÄSITTEET	6
3	AMMATILLISEN KASVUN MÄÄRITTELY	11
4	AMMATILLINEN KASVU KOULUTUKSESSA JA SEN JÄLKEEN	13
	4.1 Ammatillinen kasvu koulutuksessa.....	13
	4.2 Työntekijän ammatillisen kasvun vaiheet	14
5	AMMATILLINEN KASVU NELJÄLLÄ ERI KOULUTUSALALLA.....	16
	5.1 Ammatillisen kasvun näkyminen opetussuunnitelmassa.....	16
	5.1.1 Hotelli-, ravintola- ja cateringala.....	16
	5.1.2 Maatalousalan perustutkinto	17
	5.1.3 Sosionomi (AMK)	19
	5.1.4 Sosionomi (YAMK).....	20
	5.2 Ammatillinen kasvu opiskelijoiden toiminnassa.....	21
	5.2.1 Hotelli-, ravintola- ja cateringalan koulutuksessa	21
	5.2.2 Maatalousalan koulutuksessa	22
	5.2.3 Sosionomi (AMK) -koulutuksessa	24
	5.2.4 Sosionomit YAMK -koulutuksessa	26
6	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET.....	28
	6.1 Ajatuksia ja kokemuksia sosionomin (AMK) työstä ja osaamisesta ..	29
	6.2 Ammatillinen kasvu ja asiantuntijuus.....	32
	6.3 Lähihoitajan ammatillinen pätevyys valmistuvien lähihoitajien kokemana.....	34
7	SELVITYKSEN KULKU JA AINEISTON KERUU	36
8	SELVITYKSEN TARKASTELU.....	41
	8.1 Opiskelijoiden käsitykset ammatillisesta kasvusta	42
	8.2 Ammatillisen kasvun odotukset.....	43
	8.3 Ammatilliseen kasvuun vaikuttavat tekijät	44
	8.4 Ammatillisen kasvun tarpeellisuus	45
	8.5 Ammatillisen kasvun ilmeneminen	46
	8.6 Ammatillisen kasvun kehittyminen	47
	8.7 Ammatillisen kasvun vaatimukset	47
9	TULOSTEN ANALYSOINTI.....	49
10	POHDINTA.....	52

1 JOHDANTO

Elämä on jatkuvaa uuden oppimista. Avaintaidot elinikäisen oppimisen prosessiin ja valmiudet kehittyä kohti oman alan asiantuntijuutta nuori saa opiskeluaikana. Näin hän tulee omaamaan hyvät valmiudet työhön ja ammatilliseen kasvuun. Varsinaisesti ammatillinen kasvu ja oman alan asiantuntijuus opitaan työtä tehden, kokemuksen kautta ja vuorovaikutuksessa työyhteisöön. Kokemuksen kautta saadaan erilaisia tietoja, taitoja ja kykyjä, joita hyödyntämällä pystytään toimimaan työssään työn vaatimusten mukaisesti.

Tämän työn aiheena on tarkastella nuoren ammatillista kasvua ja sitä miten nuoret eri oppilaitoksissa ja eri koulutusaloilla ammatillisen kasvun ymmärtävät. Toimintamme erilaisissa oppimisympäristöissä herätti kiinnostuksen lähteä tarkastelemaan mitä ammatillisella kasvulla tarkoitetaan ja miten se määritellään. Lisäksi meitä kiinnosti miten nuoret ammatillisen kasvun ymmärtävät, millaisia odotuksia heillä on, mitä vaikutuksia ammatillisella kasvulla on, tarvitaanko ammatillista kasvua, miten se ilmenee, kehittyy ja mitä se vaatii opiskelijalta. Aikaisempia tutkimuksia aiheesta ei juuri meidän valitsemastamme näkökulmasta löytynyt. Tämän saattaa selittää se, että itse ammatillinen kasvu ja oman alan asiantuntijuus opitaan vuosien saatossa käytännössä käytännön työtä tehden.

Ammatillinen kasvu muodostuu monesta eri tekijästä. Ammatillisen kasvun peruskäsitteenä on oppimisen prosessi, jossa yksilön käyttäytyminen kokemuksen tuloksena muuttuu osaamiseksi. Osaaminen kehittyy asiantuntijuudeksi; kyvyksi tunnistaa ongelmia ja ratkaista niitä. Asiantuntijuuden kautta syntyy työntekijälle ammatti-identiteetti, mikä taas vahvistuu elinikäisen oppimisen kautta.

Oman osaamisen tunnistaminen, itsetunto, minäkuva ja itsearvostus ovat tärkeitä tekijöitä myönteisen ammatillisen kasvun kehittymiselle. Itsensä tunteminen ja hyvä itsetunto auttavat ristiriitojen käsittelyssä ja ongelmien ratkaisussa. Mitä paremmin oppii tuntemaan itsensä, sitä paremmin oppii tuntemaan myös toisia ja kehittämään omaa ammatillista kasvuaan.

Näkökulmiksi työn tarkasteluun on valittu omat toimialat, neljän eri koulutusalan opiskelijoiden näkemykset ja ammatillisen kasvun yleinen määrittely. Nämä teemat valikoituivat omien opetusalojen, oman ammatillisen koulutuksen ja kasvun kautta. Ammatillista kasvua on tarkasteltu opetussuunnitelmien, opiskelijoiden toiminnan ja tehdyn kyselyn kautta. Selvitys kohdennettiin toisen asteen opiskelijoille.

Kehittämishankkeen tulosten keräämisessä ja analysoinnissa käytettiin laadullista tutkimusotetta. Laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan asian kokonaisvaltaista ja syventävää ymmärtämistä. Laadullinen tutkimus soveltuu hyvin aiheisiin, josta on vähän aikaisempaa tietoa. Tavoitteena laadullisessa tutkimuksessa on saada selville ihmisten käsitykset ja kuvaukset todellisuudesta. Tavanomaisin tapa kerätä laadullisen tutkimuksen aineistoa on kysely.

2 AMMATILLISEN KASVUN KÄSITTEET

Oppiminen on prosessi, jossa yksilön käyttäytyminen kokemusten tuloksena muuttuu tai sen on mahdollisuus muuttua. Eri oppimisteoriat tarkastelevat ja selittävät sitä, mitä oppimisen aikana tapahtuu ja mitkä tekijät oppimiseen vaikuttavat. Ammatissa voidaan tarvita laaja-alaisia ammatillisia perusvalmiuksia ja erikoistuneempaa osaamista erilaisissa ympäristöissä. Näiden pohjalta on hyvä kehittää ammatillista kasvua. (Osaavahoitaja 2020, 2012.)

Asiantuntijuus on kykyä tunnistaa ongelmia ja ratkaista niitä tehokkaasti. Asiantuntijan käyttämät käsitteet ovat järjestyksessä tärkeiden keskuskäsitteiden ympärillä. Nämä tärkeät keskuskäsitteet ohjaavat asiantuntijan ajattelua ja sen pohjalle rakentuvaa ongelmanratkaisua. Asiantuntijassa yhdistyvät tieto, kokemukset ja ilmaisukyky. Asiantuntijuus on taitoa, joka kehittyy pitkällisen kokemuksen ja sisäistyneen tiedon myötä. Paras asiantuntija on innovaattori, joka on hieman edellä muita erikoisalueensa tutkimisessa ja soveltamisessa. (Palo-
nen 2011.)

Asiantuntijuudessa on keskeistä se, miten tavoitteeseen päädytään. Ekspertit pyrkivät ensin saavuttamaan ymmärryksen siitä, mistä tilanteesta tai ongelmassa on kyse. Taitava toiminta perustuu ennen kaikkea siihen, että taitava suorittaja osaa ennakoida. Ennakoinnin taito ilmenee kykynä suunnata huomio tehtävän kannalta oleellisiin seikkoihin sekä kykynä valikoida havaintoaineeksesta se osa, joka liittyy tehtävän suorittamiseen.

Asiantuntijoiden kyky päätellä ja ratkaista ongelmia perustuu hyvin organisoi-
tuun tietoon. Se on järjestynyt keskeisten käsitteiden ympärille ja ehdollistunut määrättyihin tilanteisiin, joissa sitä voidaan soveltaa. Tällainen järjestynyt ja ehdollistunut tieto tukee ymmärtämistä ja mahdollistaa tiedon hyväksikäytön uusissa tilanteissa. (Lastensuojelun käsikirja 2012.)

Ammatti-identiteetillä tarkoitetaan erilaisia ominaisuuksia ja piirteitä, jotka kuvaavat työntekijän samaistumista omaan ammattiinsa. Hyvän ammatti-identiteetin muodostuminen ammattiin on mahdollista, jos työntekijä on tunnis-

taa tietonsa, taitonsa ja arvonsa ammattinsa suhteen. Työntekijä pitää itseään ammattilaisena omaan työhönsä. Työntekijällä täytyy olla myös tahtoa, mielenkiintoa sekä kykyä suoriutua ammatillisista tehtävistään riittävän hyvin. Ammatti-identiteetin kehittyminen on pitkä ja aikaa vaativa prosessi ja sen muodostuminen edellyttää yksilön ammattiin liittyvän mielenkiinnon ja panostuksen lisäksi myös ammatilta tiettyjä piirteitä. (Räty 1982, 46.)

Yleisesti tulkittuna ammatti-identiteetti nähdään yksilön suhteena yhteiskunnassa toimimiseen ja valitsevaan työnjakoon. Suhteena siihen millaiseksi ihminen kokee oman paikkansa, asemansa ja osallisuutensa ympäröivässä yhteiskunnassa. (Eteläpelto 2006, 45.)

Stenströmin (1993) mukaan ammatti-identiteetin muodostuminen edellyttää seuraavien kriteereiden täytymistä;

1. ammatin, johon yksilö samaistuu tulee olla tunnistettu tavoitteiltaan, tehtäviltään sekä vastuiltaan ja velvollisuuksiltaan. Sen tulee olla yhteiskunnallisesta merkitykseltään selkeä.
2. ammatin tulee erottua ominaisuuksiltaan ja piirteiltään riittävän selkeästi toisista ammateista.
3. identiteetin kehittyminen perustuu samaistumiseen, jonka pohjana on käsitys omasta ammatista. Samaistumisen pohjana on riittävän selkeä minäkuva ja itsetuntemus omista taidoista ja kyvyistä (Eteläpelto 2006, 47).

Elinikäinen oppiminen on elämän aikana tapahtuvaa oppimista kehdosta hautoaan. Käsitteen määrittely on laaja ja kattaa suuren osan inhimillisestä oppimisesta. Tutkintoon johtavan koulutuksen lisäksi oppimista tapahtuu muussa organisoiduissa oppimistilanteissa sekä arkipäivässä muun toiminnan sivutuotteena. (Elinikäinen oppiminen 2013.)

Euroopan komissio määrittelee elinikäisen oppimisen seuraavasti: "kaikki elämän aikana aloitettu oppimistoiminta, jonka tavoitteena on parantaa ammattitaitoa, tietoja ja osaamista sekä edistää henkilökohtaisten toiveiden toteutumista, aktiivista kansalaisuutta, sosiaalisia taitoja ja / tai työllistettävyyttä". (KOM 2001, 678.)

Oman osaamisen tunnistaminen on tietoisuutta omista kognitiivisista toiminnoista, ajattelusta, oppimisesta tai tietämisestä. Se on kokemusta ja tietoa tehtävien vaikeudesta sekä tietoa omista kyvyistä, taidoista ja osaamisessa ilmenevistä puutteista. Tietoa oppimisesta, ongelmanratkaisusta ja toiminnan säätelystä sekä niihin liittyvistä strategioista sekä tietoa tekniikoista, joiden avulla hallitaan erilaisia tehtäviä, kompensoidaan puuttuvia tietoja ja asetetaan realistisia tavoitteita. Oman osaamisen tunnistamiseen liittyy myös oppimisen tai suorituksen jatkuva tarkkailu ja arviointi. (Osaava lähihoitaja 2020, 2012.)

Oman osaamisen muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä ovat koulutus, työkokemus, kielitaito, harrastukset, järjestötoiminta, luottamustoimet, muu erityisosaaminen sekä työ- tai opiskelukokemukset ulkomailla (Osaamisen tunnistaminen). Vahvuusalueet ovat sellaisia osaamisalueita, joissa on hyvä ja joita haluaisi työelämässä hyödyntää. Omien persoonallisten piirteiden ja taipumusten tunnistaminen auttaa kohdentamaan työnhakua sellaisiin toimialoihin ja tehtäviin, joissa parhaat puolet pääsevät esille. Kun löytää mielekkään työn, se tukee työmotivaatiota ja viihtymistä työssä (kiinnostus ja arvot). (Urasuunnitteluopas.)

Kirjassaan Hyvä itsetunto Keltikangas-Järvinen (1994) määrittää itsetunnon ihmisen kyvyksi luottaa itseensä, pitää itsestään ja arvostaa itseään havaitsemistaan heikkouksista huolimatta sekä kyvyksi nähdä oma elämänsä tärkeänä ja ainutkertaisena. Itsetunto on: 1. Tunnetta, että olen hyvä, 2. Itseluottamusta ja itsensä arvostamista, 3. Oman elämänsä näkemistä arvokkaana ja ainutkertaisena, 4. Kykyä arvostaa muita ihmisiä, 5. Itsenäisyyttä oman elämän ratkaisuisa ja riippumattomuutta muiden mielipiteistä ja 6. Epäonnistumisten ja pettymysten sietämistä.

Sisäinen tasapaino ja tyytyväisyys elämään ovat kytköksissä itsetuntoon, mutta länsimainen suoritusyhteiskunta ei tätä korosta, vaan näkee hyvän itsetunnon aktiivisuuteen, menestykseen ja suoriin liittyvänä asiana. Tästä syystä ulkoisilla perusteilla saatava käsitys itsetunnosta, voi johtaa harhaan. (Keltikangas-Järvinen 2006, 104.)

Itseluottamus on uskoa omaan kykyihin, ylpeyttä omasta osaamisesta, odottavaa näyttämisen halua, taipumusta odottaa hyvää lopputulosta ja tunnustaa se oman työn tulokseksi ja kykyä käyttää epäonnistumiset hyödyksi. Itseluottamus on tilanneriippuvaisempaa kuin itsetunto: samalla henkilöllä voi olla hyvä tai huono itseluottamus tilanteesta riippuen. Itseluottamus on ominaisuus, mutta se on myös taito, jota voidaan kehittää. Itseluottamus koostuu osataidoista, kuten itsetuntemus, taito myönteiseen ajatteluun, taito asettaa sopivia tavoitteita ja hankkia tätä kautta onnistumisia ja uskoa omaan kykyihin, elämän- ja stressinhallinnan taidot epäonnistumisen käsittelyn taidot, yliopitut lajitaidot sekä hyvä fyysinen kunto. (Liikunnan ja urheilun maailma 2011.)

Minäkuva. Ihmisen minäkuva määritellään käsitykseksi omasta itsestä ja suhteesta ympäröivään maailmaan. Minäkuva kehittyy ja muuttuu koko elämän ajan ihmisen saadessa vuorovaikutuksessa palautetta toiminnastaan ja omasta persoonastaan muilta ihmisiltä. Saatu palaute vaikuttaa voimakkaasti ihmisen käsitykseen siitä, millainen hän itse on, mitä hän osaa ja mitä ei. Minäkuvassa erotellaan erilaisia piirteitä ja puolia, kuten esim. älykkyys, toimintatapa, ulkonäkö, sukupuoli, luotettavuus ja ailahtelevaisuus. (Suomen Mielenterveysseura 2013.)

Minäkuva eli käsitys itsestä muokkautuu läpi koko elämän. Identiteetti rakentuu erityisesti suhteissa muihin ihmisiin ja ihmisryhmiin, joten tärkeitä identiteettityön rakennusaineita ovat paitsi lähisuhteet, kuten perhe ja ystäväpiiri, nykyään aina vain enemmän myös mediasisällöt. (Mannerheimin lastensuojeluliitto.)

Itsearvostus voidaan määritellä arvioinniksi, jonka yksilö muodostaa itsestään. Se on minän hyväksymistä tai hylkäämistä; ilmaisee missä määrin yksilö uskoo olevansa kykenevä, merkittävä, menestyvä tai arvokas. Itsearvostus on henkilökohtainen arviointi, joka ilmaistaan asenteilla, joita yksilöllä on itsestään. Se on subjektiivinen kokemus, jonka yksilö ilmaisee toisille verbaalisesti ja avoimen käyttäytymisen kautta. Voidaan puhua hyvästä vs. huonosta tai korkeasta vs. matalasta tai positiivisesta vs. negatiivisesta itsearvostuksesta. Itsearvostuksella on suuri merkitys sille, miten yksilö tuntee ja toimii. Itsetunto vaihtelee yksilöittäin, ja se vaikuttaa mielenterveyteen, hyvinvointiin ja vuorovaikutukseen toisten ihmisten kanssa. (Johdanto psykologiaan.)

Itsetuntemus on yksilön omaa ymmärrystä itsestä. Se on omien halujen, tunteiden, ajattelun ja toiminnan eli koko käyttäytymisen tiedostamista. Itsetuntemuksen lisäämisessä pyritään tiedostamaan omat vahvuudet, heikkoudet, paheet, hyveet sekä tunnistamaan minkälainen minä olen suhteessa muihin. Opiskelijan pitää pysähtyä miettimään mitä odottaa opiskelulta, minkälaisiin tehtäviin haluaisi työllistyä ja minkälaiseen työhön oma persoona sopii. (Suomen mielenterveysseura.)

Oma itsensä tunteminen on hyvän ja terveen itsetunnon ja myös ristiriitojen käsittelyn edellytys. Kun oppii paremmin tuntemaan itsensä, oppii myös tuntemaan toisia ja toimimaan tehokkaammin. Jokainen kantaa mukanaan vahvuuksiaan ja heikkouksiaan. Itsetuntemus on ihmisen sisäinen, tunteenomainen tulkinta omasta hyvydestään ja arvostaan. Se on tärkeä osa minäkäsitystämme, eli sitä mitä kaikin puolin ajattelemme itsestämme, millaiseksi haluaisimme tulla ja mitä ajattelemme mahdollisuuksiemme elämässä olevan. Hankittu itsetunto rakentuu paljon sen varaan, miten paljon ihmisellä on onnistumisen kokemuksia. (Keltinkangas-Järvinen, 2006,133.)

Minäkäsitys ja itsetunto ovat suurimmaksi osaksi opittuja. Ne ovat muodostuneet sen perusteella, miten muut ovat käyttäytyneet meitä kohtaan ja mitä he ovat meistä ajatelleet. Oma käsitys itsestä ei voi koskaan olla sama kuin toisten mielipide tai näkemys minusta. On tärkeää muistaa, että tulkinnat ovat muuttuvia ja muutettavissa. Dunderfeltin (2009), mukaan Itsetuntemuksen tärkeimpiä tehtäviä on paljastaa itsen kohdistuvat turhat, negatiiviset uskomukset ja luoda hyvä, rakentava ja innostava suhde omaan itseeseen. Se vaatii sisäisen oivalluksen. Tutkiskelu on hyvä aloittaa nuorena ja muuttaa sitä kasvaessaan aikuisuuteen.

3 AMMATILLISEN KASVUN MÄÄRITTELY

Laineen ym. (2007) mukaan ammatillinen kasvu on koko elämänikäinen prosessi, johon kuuluu lapsuuden eri ammatteja jäljittelevät roolileikit, nuoruudessa tehtävät todelliset ammatinvalinnat sekä opiskelu. Prosessiin kuuluu myös aikuisena työelämässä tapahtuva oman aseman vakiinnuttaminen ja iän karttues-
sa eteen tuleva työelämästä irrottautuminen, eläkkeelle jääminen.

Ammatillinen kasvu on valmiutta elinikäiseen oppimiseen, tietojen ja taitojen kehittämiseen, prosessi joka kestää opiskelijan koko opiskeluajan. Prosessin tavoitteena on vahvistaa oman alan tietämystä ja käytännön taitoja, kykyä soveltaa sekä tehdä luovia ratkaisuja ja toteutuksia ongelmien ratkaisemiseksi. Taitoa työskennellä itsenäisesti, ottaa vastuuta ja kykyä kriittiseen arviointiin. Antaa valmiuksia toimia erilaisten ihmisten parissa, itsensä kehittämiseen ja työelämän jatkuviin kehittymisen tarpeisiin. (Opetushallitus, 2010.)

Ammatillinen kasvu on osaamista, jota tarvitaan jatkuvassa oppimisessa tulevaisuuden ja uusien tilanteiden haltuunotossa sekä työelämän muuttuvista olosuhteista selviytymisessä. Ammatillisella kasvulla on myös merkitystä yksilön elämän laatuun ja persoonallisuuden kehittymiseen. (Hotelli-, ravintola- ja catering-alan perustutkinto 2010, 13.)

Ammatillinen kasvu on tavoitteellista toimintaa jossa yksilö pyrkii oppimaan uutta ja kehittämään itseään ammattialansa tietäjänä ja taitajana. Kasvua kohti asiantuntijuutta, johon kuuluu käsitteellinen oppiminen ja monimutkaisten ilmiöiden yhä syvällisempi ymmärtäminen. Kasvaminen oppipojasta mestariksi ja noviisista ammattilaiseksi näkyy ajattelun ja toimintavalmiuksien kehittymisenä ja persoonallisuuden kasvuna. (Ruohotie 2006, 106 - 107.)

Oppiminen ja onnistumisen kokemukset ovat tärkeitä kasvun ja kehittymisen voimavaroja. Ammatillinen kasvu on sekä oppimista, että voimaantumista, sisäisen voiman kokemista, itseluottamuksen ja sosiaalisten taitojen vahvistamista. Voimaantunut työntekijä on työssään vastuullinen, nauttii työstään ja haluaa luoda uutta. (Holm 2011, 160.)

Ammatillinen kehitys nähdään elinikäisenä oppimisprosessina. Siihen voi liittyä syklejä sisältäviä dynaamisia prosesseja. Ammatillinen koulutus sisältää erilaisia elementtejä; täydennyskoulutusta, itseohjautuvaa opiskelua, kehitysprojekteja, tutkintotavoitteista koulutusta ja konsultatiivista ohjausta. Tärkeää olisi, että ammatillisen koulutuksen prosessille olisi tukija, fasilitaattori. Ammatillisen kehitysprosessin tavoitteena pidetään reflektiivistä ammattikäytäntöä, joka merkitsee oman havainnoinnin, ajattelun ja toiminnan sekä työyhteisön toiminnan jatkuvaa kriittistä reflektiota, tavoitteena kehittää tai muuttaa omaa käytäntöä tai käytännön sosiaalista kontekstia. (Eteläpelto & Tynjälä 1999, 258 - 259.)

Ammatillinen kasvu sitoo yhteen aikaisemman tiedon, persoonan sekä alaan liittyvän teorian ja kokemuksen. Ammatillinen kasvu voidaan määritellä yksilön valmiuksien ja erilaisten ammatillisten taipumusten ja pyrkimysten kehittämiseksi ja muuttumiseksi. Ammatillinen kasvu käsittää ammatillisen sosialisatian, johon kuuluvat ammatti-identiteetin synty ja ammattiin liittyvän etiikan omaksuminen. (Mäkinen, Rahikka, Raatikainen & Saarnio 2009, 33.)

Ammatillisen kasvun myötä kehittyy myös oma ammatti-identiteetti. Ammatti-identiteetin muodostuminen on sisäinen tapahtuma ja osa ammatillista kasvua, jolla tarkoitetaan yksilön sisäistämää ja rakentamaa sosiaalista identiteettiä. Ammatti-identiteetti kehittyy pitkän ajan kuluessa ja edellyttää ammatin sisältämien työtehtävien tiedollista ja taidollista hallintaa, työelämän ja työyhteisön jäsenyyttä, ammatissa vallitsevien ihanteiden ja eettisten periaatteiden noudattamista. (Santala 2008, 81.)

Opettajan ammatti-identiteetti -käsite merkitsee yksityisen ammatinharjoittajan – profession haltijan – kannalta samaistumista tai sosiaalistumista omaan ammattiryhmäänsä. ”Mikä minä olen opettajan ammatin edustajana ja mitä minä saan tässä ammatissa aikaan?” Opettajien ammatillinen minäkuva koostuu energias- ta, innokkuudesta ja tyytyväisyystunteesta. Koulutuksella nähdään olevan itsensä kasvattajana havaitsemiseen, kaikkein suurin merkitys. (Kari 1996, 46, 59, 161.)

4 AMMATILLINEN KASVU KOULUTUKSESSA JA SEN JÄLKEEN

4.1 Ammatillinen kasvu koulutuksessa

Ammattiin kasvaminen on vähittäistä oppimista ja sosiaalistumista, oman ammatin edustajaksi. Norjalaisen Kari Killèn Heapin mukaan sosiaalityön opiskelijoiden ammatillisuuteen oppiminen ja kasvaminen tapahtuu viiden vaiheen kautta. Vaiheiden rajoja pidetään liukuvina ja joustavina, toisinaan myös päällekkäisinä. Itsekeskeisyyden vaiheessa opiskelijan huomio kiinnittyy omaan itseensä ja siihen miten hän itse toimii ja suoriutuu ja onko hän riittävän hyvä. Toisessa vaiheessa itsekeskeisyys vähenee ja voimavaroja vapautuu huomion suuntaamiseen myös muihin asioihin. Epävarmuutta on vielä olemassa, mutta se ei estä oppimista. Tässä vaiheessa opitaan työn perusasiat, jonka avulla selviytyy työstä. Kolmas vaihe on hedelmällinen ammatillisen kasvun ja kehityksen kannalta, tehokasta oppimisen aikaa. Tilanteet ymmärretään, mutta ei vielä osata toimia ymmärryksen mukaan. Perusasiat on jo opittu, joten voimavaroja vapautuu ”tyylin ja taidon” hiomiseen. Opiskelija pystyy kriittisesti tarkastelemaan toimintaansa ja huomaa omat oppimistarpeensa. Tämä vaihe on hedelmällinen ammatillisen kasvun ja kehityksen kannalta. Neljäs ja viides vaihe saavutetaan yleensä vasta työelämässä kokemuksen kautta. (Laine ym., 2007, 219 - 223.)

Ammatillinen ajattelu ja kasvuprosessi viriävät opiskelijassa, jos oma-aloitteisuus ja ongelmia tutkiva (problematisoiva) asenne työhön on koulutuksessa tärkeänä tavoitteena. Kasvuprosessi on siirtymistä arkiajattelusta kurnalaiseen ajatteluun, jossa oma kokemus käännetään oppimiseksi pyrkimällä ymmärtämään kokemus kokonaisuutena. (Luukkainen 2000, 96.)

Oppiminen edistyy, jos opiskelija osaa yhdistää opittavan asian käytännön toimintaan ja työympäristöön, tätä tilanne- ja ympäristösidonnaisuutta kutsutaan kontekstuaalisuudeksi. Yhteistyöllä ja vuorovaikutustaidoilla onkin suuri merkitys etenkin sosiaali- ja terveysalalla, joissa toimitaan aina yhteistyösuhteessa, joko asiakkaaseen tai työyhteisön muihin työntekijöihin. (Janhonen & Vanhanen-Nuutinen 2005, 36, 45.)

Ammatillinen kasvu on jatkuva oppimisen prosessi. Sen kautta opiskelija hankkii opiskelun ja elämänuransa aikana niitä tietoja, taitoja ja kykyjä, joita hyödyntämällä hän voi vastata muuttuviin ammattitaitovaatimuksiin. Ammatillinen kasvu vaatii opiskelijoilta oppimisen arvostamista, sekä voimakasta ja kestävästä tarvetta oppia ja kehittää itseään. Ammatillinen kasvu voidaan jakaa eri vaiheisiin: 1. ammatinvalintaan, 2. ammattiin kasvamiseen, 3. ammatissa kehittymiseen. Ammatillisen kasvun kuvaamisen ja oman oppimisen ja kehittymisen jäsentämisen, oppimisen arvioinnin ja reflektoinnin välineenä voidaan käyttää Portfoliota. (Janhonen & Vanhanen-Nuutinen 2005, 57.; Mäkinen ym. 2009, 33.)

Koulutus antaa välineitä työssä selviytymiseen ja ” pärjäämiseen”, kehittää, jaloittaa ja ohjaa yksilöä sekä hänen tarpeita ikään kuin kehittyneemmälle tasolle. Koulutuksella on positiivisia vaikutuksia työelämään, mutta havainto myös kyseenalaistaa behavioristisen tulkinnan Abraham Maslow’n tarveteoriasta. Tarvehierarkia esittää tarpeiden toteutumisen ikään kuin universaalina ja kulttuurista riippumattomana mekaanisena järjestelmänä. (Mäkinen, Olkinuora, Rinne & Suikkanen 2006, 70.)

4.2 Työntekijän ammatillisen kasvun vaiheet

Amerikkalaisen Patricia Bennerin mukaan sairaanhoitajien ammatillinen kasvu kehittyy viidessä eri vaiheessa. Novisi eli aloittelija, on juuri valmistunut ja kokematon kohtaamaan erialisia työssä eteen tulevia tilanteita, toisin sanoen käytännön kokemus puuttuu täysin. Ei osaa joustaa eikä välttämättä kykene huomioimaan asioiden tärkeysjärjestystä, toiminta perustuu enemmänkin koulutuksessa omaksuttuihin sääntöihin ja toimintamalleihin. Edistynyt aloittelija taas pystyy jo tunnistamaan ja erittelemään tilanteisiin vaikuttavia tekijöitä, mutta tarvitsee kuitenkin vielä jonkin verran muiden apua työssään. Pätevälle työntekijälle tilanteet ovat jo tuttuja ja hän pystyy tehokkaaseen järjestelmälliseen työskentelyyn. Osaa suunnitella toimintaansa ja asettaa työlleen tavoitteita, mutta toimintatavat eivät vielä ole kovinkaan joustavia. Taitava työntekijä luottaa jo kokemukseen ja omiin havaintoihin, hahmottaa tilanteita kokonaisuuksina, osaa ennustaa tilanteiden kehittymistä ja muuttaa omaa toimintaansa tilanteen vaa-

timalla tavalla. Ekspertti eli asiantuntija toimii tilannetajunsa turvin, osaa keskittyä työssään olennaiseen, eikä tuhlaa voimavarojaan sivuseikkoihin. (Laine ym. 2007, 223.)

Muutokset sosiaalisessa ympäristössä, maailmanlaajuinen kilpailu, kansainvälisyys sekä erilaiset taloudelliset ja poliittiset muutokset yhteiskunnassa ovat osa arkipäivää. Näin ollen myös tiedon merkitys on voimakkaasti lisääntymässä ja ihmisen on jatkuvasti kehitettävä osaamistaan. Ammatillisesta kasvusta voidaan puhua osaamisen kehittämisessä, joka on monimuotoinen oppimisprosessi. (Ruohotie 2000, 17 - 29.)

Teknologiset ja innovatiiviset kasvutekijät, liittyvät yrityksissä tapahtuviin muutoksiin. Ammatilliseen työrooliin liittyviä kasvutekijöitä ovat uuden oppiminen, työn haasteellisuuden lisääntyminen ja omassa ammatissa kehittyminen. Esi- miehen rooli luoda edellytykset innovatiiviselle toiminnalle ja myös rohkaista siinä on suuri. Työtehtävien selkeä jakaminen ja vastuun antaminen vapauttaa toimintaa ja näin myös edistää ammatillista kasvua. Itseluottamus, halu kehittää itseään ja kykyjään sekä motivaatio uuden oppimiseen edesauttaa ammatillista kasvua. (Ruohotie 2000, 50 - 53.)

Kaikki, jotka ovat jatkuvaan oppimiseen sitoutuneita, ottavat vastaan uutta tietoa, pystyvät ennakoimaan mitä puutteita osaamisessa on, käyttävät aikaansa, energiaansa ja ovat valmiita maksamaankin siitä että parantavat osaamistaan. Sitoutuneisuus on myös sitä, että oppiminen on tarkoituksellista, suunniteltua ja itseohjattua. Osaamisen kehittäminen on sekä tiedostettua että tiedostamatonta tietojen ja taitojen kehittämistä käytännössä ja teoriassa. (Ruohotie 2000, 9.)

Ammatillisen kehittymisen kulussa tarvitaan erilaisia kasvutekijöitä, jotka panevat alulle urakehityksen ja ihmisen arvioimaan itseään sekä ulkoisia tekijöitä uudelleen, pohtimaan ammatillista identiteettiään, minäkuvaansa sekä henkilökohtaista urasuunnitelmaa. Prosessi vaikuttaa itsearvostukseen, sillä muutos tuo luultavasti epävarmuutta joka taas tulevaisuudessa muuttuu kehityksen ja kokemuksen kautta itseluottamukseksi. (Ruohotie 2000, 57.)

5 AMMATILLINEN KASVU NELJÄLLÄ ERI KOULUTUSALALLA

Ammatillista koulutusta koskevien säädösten mukaan opiskelijalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta ja opinto-ohjausta. Erityisopetuksen mieltäminen luonnolliseksi osaksi koulutustarjontaa ja käytännön työtä edellyttää opinto-ohjauksen ja tukitoimien kehittämistä sekä oppimisvaikeuksien huomioon ottamista. Opiskelun aikana annettavan ohjauksen tavoitteena on turvata opintojen sujuminen, tukea ja edistää henkilökohtaista kehitystä ja vahvistaa ammatillista kasvua. Päättövaiheessa annettavan ohjauksen tehtävänä on varmistaa ammatillisen kasvun jatkuminen, antaa tietoa työmarkkinoista, työllisyystilanteesta ja erilaisista mahdollisuuksista työllistyä. ([http://www.oph.fi/koulutus.](http://www.oph.fi/koulutus)) Selvitimme tähän kappaleeseen miten ammatillinen kasvu näkyy opetussuunnitelmassa sekä opiskelijoiden toiminnassa hotelli-, ravintola- ja catering-alan, sosionomi (AMK ja YAMK) sekä maatalousalan perustutkinnon koulutuksissa.

5.1 Ammatillisen kasvun näkyminen opetussuunnitelmassa

5.1.1 Hotelli-, ravintola- ja cateringala

Ammatillisen toisen asteen Hotelli- ravintola- ja cateringalan koulutuksessa ammatillinen kasvu näkyy opiskelijan oman toiminnan suunnitteluna ja itsensä kehittämisenä. Taitona arvioida kriittisesti omaa toimintaa ja valintoja sekä valmiutena vastaanottaa palautetta omasta toiminnastaan. Kykynä luoviin ongelmanratkaisuihin, taitona tehdä omia valintoja ja päätöksiä sekä hankkia ja jäsentää tietoa erilaisista lähteistä. (Hotelli-, ravintola- ja catering-alan perustutkinto 2010, 14.)

Opiskelija osaa toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, ilmaista omia näkökantojaan selkeästi, rakentavasti sekä luottamusta herättävästi. Toimii yhteistyökykyisesti erilaisten ihmisten ja työyhteisöjen kanssa. On tasapuolinen ja

käyttäytyä työpaikan ja yleisesti hyväksyttävien normien mukaisesti. Toimii ammattinsa arvoperustan mukaisesti ja tunnistaa työssä vaadittavan ammattietikan. Ottaa työssään huomioon myös oman alansa esteettisesti kysymykset, joilla edistää omalta osaltaan työympäristönsä viihtyvyyttä. (Hotelli-, ravintola- ja catering-alan perustutkinto 2010, 14 - 15.)

Opiskelija huomioi työturvallisuusasiat sekä toimii vapaa-aikanaan vastuullisesti, tunnistaa työhyvinvoinnin tekijät ja edistää niitä omalla toiminnallaan. Edistää toiminnallaan tavoitteiden saavuttamista olemalla aloitteellinen ja asiakaslähtöinen. Osaa johtaa itseään työskentelemään taloudellisesti ja tuloksellisesti mittaamalla työtehtävänsä työn vaatimusten mukaisesti sekä ottamalla huomioon kestävän kehityksen lähtökohdat. (Hotelli-, ravintola- ja catering-alan perustutkinto 2010, 15.)

Opiskelija hallitsee suulliset ja kirjalliset viestintätaidot käyttäen hyödyksi nykyaikaisia viestintä keinoja, osaa ilmaista organisaationsa ja omat tarpeet vuorovaikutteisesti, myös vieraalla kielellä ja hyödyntää ammatissa käytettäviä teknologisia välineitä sekä hallitsee tietotekniikan tuomat mahdollisuudet ja ohjelmat työssään. Opiskelija hallitsee matemaattiset perusteet osaten ratkaista työssään tarvittavia laskutoimituksia ja soveltaa fysiikan ja kemian perusasioita työssään. (Hotelli-, ravintola- ja catering-alan perustutkinto 2010, 15.)

Opiskelija osallistuu rakentavalla tavalla työyhteisönsä toimintaan sekä toimii oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa mukaisesti. Ymmärtää työssään tasa-arvoisuuden ja työtehtävien vaatimat erilaiset taidot. (Hotelli-, ravintola- ja catering-alan perustutkinto 2010, 16.)

5.1.2 Maatalousalan perustutkinto

Ammatillisen toisen asteen maatalousalan perustutkinnon suorittaneelta odotetaan laaja-alaisia ammatillisia perusvalmiuksia alan tehtäviin, sekä halukkuutta kehittää ammattitaitoaan. Taitoa hallita alan perustyöt ja kykyä työskennellä itsenäisesti, omatoimisesti ja vastuuntuntoisesti, kokonaisnäkemyistä maatalouden harjoittamisen edellytyksistä ja mahdollisuuksista, sekä kykyä toimia alaan-

sa koskevan lainsäädännön, määräysten ja sopimusten mukaisesti. Aktiivisuutta seurata markkinatilanteita ja niihin vaikuttavia tekijöitä sekä mukauttaa toimintaansa ja päätöksentekoa niiden mukaan. Tutkinnon suorittanut kykenee ennakoimaan yrittämiseen liittyviä riskejä ja ottamaan huomioon toimintaympäristönsä kansainvälistymisen ja ilmastonmuutoksen tuomia muutoksia. Kykyä toimia ammattinsa edellyttämien työryhmien ja tiimien jäsenenä, haluaa verkostoitua muiden yrittäjien kanssa sekä tuntee maatalousalan organisaatiot ja niiden avaintehtävät. (Maatalousalan perustutkinto 2009, 9.)

Opiskelija hallitsee tuotantotoiminnan harjoittamisen kustannus- ja laatu-tietoisesti, ympäristövastuullisesti ja eettisesti. Hän osaa käyttää ja huoltaa alansa koneita, sekä kunnossapitää tuotantorakennuksia. Tuntee kasvien kasvuun vaikuttavia tekijöitä pellolla ja metsässä. Hallitsee perusteet eläinten lajinmukaisesti käyttäytymisestä ja hoidosta, sekä osaa käsitellä eläimiä turvallisesti ja ymmärtää toimivansa osana kotimaista elintarvikeketjua. (Maatalousalan perustutkinto 2009, 9.)

Opiskelija ottaa huomioon työnsä vastuullisuuden, fyysisen raskauden, riskialttiuden ja henkisen vaativuuden sekä ylläpitää työkykyään. Tunnistaa työhön ja työympäristöönsä liittyvät vaarat ja terveyshaitat, osaten ennakoida ja suojautua niiltä. Noudattaa alan työterveyteen ja turvallisuuteen liittyvää lainsäädäntöä ja ohjeita sekä ylläpitää ja kehittää ergonomisesti terveellistä ja turvallista työympäristöä. Tuntee myös työympäristön tekniset turvallisuusjärjestelmät ja osaa käyttää niitä. Osaa ehkäistä onnettomuuksia ja toimia oikein onnettomuus-, vaara- ja uhkatilanteissa. (Maatalousalan perustutkinto 2009, 10.)

Opiskelija ylläpitää yhteisönsä ihmissuhteita, kehittää tietojaan ja taitojaan sekä seuraa alansa muutoksia. Tuntee ja arvostaa oman lähialueensa ja ammattialansa kulttuuria ja tulee toimeen monikulttuurisessa ympäristössä. Osaa myös toimia maatalousalan harjoittajana viestintä- ja kielitaitoisesti. (Maatalousalan perustutkinto 2009, 10.)

5.1.3 Sosionomi (AMK)

Vaasan ammattikorkeakoulussa sosionomi perus- ja ammattiopinnot koostuvat seuraavista osioista; opiskelu sosionomiksi, sosionomina yhteiskunnassa ja maailmassa, ihmisenä elämänkaaren eri vaiheissa, asiakastyö yksilö- ja yhteisötasolla, ammatillisen kasvun haasteet asiakastyössä, asiakaslähtöiset palvelujärjestelmät sekä muuttuvat toimintaympäristöt. (Vaasan ammattikorkeakoulu 2012.)

Sosiaalialan koulutusohjelman tavoitteena on kouluttaa sosiaalialan asiantuntijoita, joiden tehtävänä on asiakkaan elämänhallintataitojen tukeminen, ennaltaehkäisevä työ, yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen sosiaalisen turvallisuuden ja toimintakyvyn edistäminen sekä ylläpitäminen, sosiaalinen kasvatustyö, projekti-, järjestö- ja vapaaehtoistyön ohjaaminen ja organisointi sekä yksilö- ja ryhmäohjaus. Tutkinnon suorittaneilla on valmiudet toimia asiakkaiden arjessa, työelämässä, yhteisöissä ja yhteiskunnassa eteen tulevilla muuttuvilla tilanteilla joustavasti. (Vaasan ammattikorkeakoulu 2013.)

Vaasan ammattikorkeakoulussa sosionomi (AMK) – koulutus on jaettu neljään teemaan: 1) Ihminen yhteiskunnassa, 2) sosiaaliala monikulttuurisena toimintaympäristönä, 3) toiminnan johtaminen ja 4) kehittäminen ja sosiaalialan osaaja. Näiden neljän teeman kautta kehitetään opiskelijan omaa persoonaa toimija asiantuntijatehtävissä ja annetaan valmiuksia pohtia työssään tapahtuvia ilmiöitä eettisen arvomaailman kautta. Kehitetään opiskelijan viestintä- ja vuorovaikutusosaamista asiakas- ja sidosryhmävaikuttamisessa sekä vahvistetaan työelämänkehittämistaitoja organisaatio- ja yhteiskuntaosaamisen kautta. Opiskelija tulee tuntemaan sosiaali- ja terveysalan palvelujärjestelmät sekä osaa suhtautua kriittisesti yhteiskunnan eri ilmiöihin. Opiskelija tuntee asiakastyömenetelmät ja asiakkaiden tarpeet eri elämäntilanteissa. Tutkimuksellinen ajattelu tuottaa arkipäivän luovia ratkaisuja sekä kehittää toimintaa. Johtamisosaamisen kautta luodaan valmiudet johtaa ihmisiä ja organisaatioita kansainvälistyvissä toimintakentässä. (Vaasan ammattikorkeakoulu 2013.)

Koulutus antaa valmiudet refleksiiviseen, tutkivaan ja kehittävään työotteeseen sekä valmiudet uuden tiedon tuottamiseen, asiantuntijuuteen, analysointitaitoi-

hin, oman ihmiskäsityksen ja arvomaailman merkityksen ymmärtämiseen asiakkaiden ja asiakasryhmien kanssa tehtävässä työssä. Myös etiikka on nostettu esille, sosionomin tulee sisäistää sosiaalialan arvot ja ammattieettiset periaatteet ja sitoutua toimimaan niiden mukaisesti.

5.1.4 Sosionomi (YAMK)

Vaasan ammattikorkeakoulussa sosionomi (YAMK) opintojen koulutusohjelma koostuu ”sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen” – kokonaisuudesta. Koulutusohjelma antaa valmiudet sosiaali- ja terveysalan organisaatioiden kehittämis- ja johtamistehtävissä toimimiseen. Tavoitteena on tuottaa osaajia, jotka kykenevät ottamaan vastuun sosiaali- ja terveysalan työyhteisöjen kehittämisestä ja lähijohtamisosaamisesta sekä johtamisosaamisesta. (Vaasan ammattikorkeakoulu 2013.)

Opinnot sosionomi (YAMK) – koulutuksessa jakautuvat sosiaali- ja terveysalan johtamisosaamiseen, palvelujen kehittämisosaamiseen ja sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämisosaamiseen. Nämä osiot jakautuvat kuuteen kompetenssiin: itsensä kehittäminen, eettinen osaaminen, viestintä- ja vuorovaikutustaidot, kehittämistoiminnan osaaminen, organisaatio- ja yhteiskuntaosaaminen ja kansainvälisyysosaaminen. (Vaasan ammattikorkeakoulu 2013.)

Sosionomi (YAMK) – tutkinnon suorittanut pystyy toimimaan sosiaalialan johtamisen, hallinnon sekä kehittämisen tehtävissä. Tutkinnon suorittaneella on kykyä toimia sosiaalipalveluihin liittyvissä asiantuntijatehtävissä. Sosiaalialan asiantuntijana sosionomilla (ylempi AMK) on erityistä osaamista lasten, nuorten, perheiden ryhmien ja yhteisöjen ohjauksellisessa tukemisessa sekä kykyä viedä eteenpäin sosiaalialan asiakastyöstä noussutta tietoa ja sosiaalista näkökulmaa moniammatillisissa palveluverkostoissa. (Satakunnan ammattikorkeakoulu 2012.)

5.2 Ammatillinen kasvu opiskelijoiden toiminnassa

5.2.1 Hotelli-, ravintola- ja cateringalan koulutuksessa

Lähtökohtana hotelli-, ravintola- ja cateringalalla on täyttää asiakkaiden tarpeet ja odotukset sekä elämysten tuottaminen. Ammatillinen kasvu näkyykin mm. siinä miten opiskelijat palvelevat asiakkaita. Tavoite on edistää asiakkaiden hyvinvointia ja elämänlaatua tarjoamalla palveluita ja virkistystä viihtyisissä ja turvallisissa tiloissa eli aina pyritään siihen että asiakas on tyytyväinen. Ammatillisen kasvun myötä opiskelijat huomioivat yhä enemmän toimintaympäristöä, miljööä, jossa palveluja tarjotaan ja tuotetaan. Samoin he kiinnittävät luonnostaan huomioita myös turvallisuusasioihin. Tyytyväinen asiakas, viestittää vahvaa ja laaja-alaista ammatillista osaamista palvelualalla.

Ammatillisen kasvun myötä opiskelija toimii vaativissa ja haasteellisissa asiakastilanteissa ammattitaitoisesti, jättäen omat tunteet taka-alalle. Ammatilainen huomioi toimintansa tuloksellisuuden ja kannattavuuden. Pärjätäkseen esim. yrittäjänä, hänen tulee osata asettaa kilpailukykyinen hinta. Työssään ammatilainen huomioi turvallisuuteen kuuluvat asiat jo ennakkoon pohtimalla riskitekijöitä ja toimintamalleja. Jaksakseen tehdä työtä, on tärkeää huolehtia myös omasta terveydestään. Ammatillisen kasvun myötä työntekijä kehittää ja pohtii omia arvoja toteuttaa työtään. Unohtaa ei myöskään saa toiminnan lähtökohtaa, työtyytyväisyyttä.

Opetussuunnitelmassa ammattitaitovaatimuksissa on kirjattu, että opiskelija osaa monenlaisia taitoja ja arvioinnin kohteena onkin työprosessin, työmenetelmien, välineiden, materiaalien ja työn perustana olevan tiedon hallintaa sekä elinikäisen oppimisen avaintaidot. Ammattiosaamisen näytöillä opiskelija voi näyttää osaamistaan, ammatillisen kasvun edistymistä. Opiskelijoita ohjataan myös itsearviointiin muutenkin kuin vain näyttöarvioinnissa. Pohdintatehtävissä ja esim. portfolioissa nähdään ja voidaan seurata hyvin opiskelijan ammatillista kasvua. Koulutus antaa hyvät lähtökohdat kasvaa ammatillisesti, jos itse opiskelija niin haluaa. Oma ammatillisen kasvun kiinnostus, näkyy mm. opiskelijoiden tuottamissa raporteissa ja heidän keskusteluissa tai itsearvioinneissa.

5.2.2 Maatalousalan koulutuksessa

Maatalousalan perustutkinnon suorittaneelta odotetaan laaja-alaista ammattitaitoa alan monimuotoisiin tehtäviin. Ammatillisessa kasvussa tämä näkyy opiskelijan taitona suoriutua monipuolisesti alaan liittyvistä eri tehtävistä. Maatalousalan työtehtävät ovat moninaisuuden lisäksi jatkuvasti muuttuvia ja kehityksen eteenpäin vieviä, joten ammatillisen kasvun huomaa myös siinä miten kiinnostunut opiskelija on oman alan kehityksen seuraamisesta. Usein kehitystä tapahtuu, muualla maailmassa, Suomen ulkopuolella, joten aktiivinen kehittämishaluinen opiskelija seuraa mitä maailmalla maatalousalalla tapahtuu.

Tutkinnon suorittajan tulee olla halukas kehittämään ammattitaitoaan, lisäksi on tärkeää olla tietoinen alan lainsäädännöstä, erilaisista säädöksistä ja sopimuksista. Esimerkiksi maatalous- ja konenäyttöihin osallistuminen tai alan lehtien lukeminen on osoituksena kiinnostuksesta kehittää omaa ammattitaitoaan. Vuosittain myös järjestetään koulutuksia muun muassa verotuksesta ja EU-tukiasioista, joissa annetaan tietoa ajankohtaisista säädöksistä.

Maatalousalan perustutkinnon tavoitteiden mukaisesti opiskelijan tulisi oppia käyttämään ja huoltamaan tavallisimpia maatalouskoneita, kunnossapitamaan tuotantorakennuksia ja tuntemaan kasvien kasvuun vaikuttavat tekijät pelloilla sekä metsässä. Ammatillisen kasvun kautta nämä osa-alueet ovat hyvin hallinnassa, useasti juuri nämä ovatkin niitä osa-alueita jotka opiskelijoilla ovat parhaiten hallussa. Maatalouskoneiden kunnossapito vaatii koneteknologian tuntemusta sekä metallitöiden hallintaa kun taas tuotantorakennusten kunnossapito edellyttää enemmän rakentamisen taitoja. Jotkut opiskelijat hallitsevat paremmin peltokasvien viljelyn ja toiset taas metsänkasvatukseen liittyvät asiat. Jotkut keskittyvät eläinten lajinnukaisen hoidon, käyttäytymisen ja turvallisen käsittelyn hallitsemiseen. Ennen vanhaan tiloilla oli näitä kaikkia, mutta tänä päivänä yhä enemmän on erikoistuttu. Nykyään maaseutuyrittäjältä vaaditaan myös johtamisominaisuuksia, koska tilalla työskentelee usein ulkopuolista työvoimaa. Ammatillisen kasvun myötä opiskelija osaa myös tehdä kannattavuuslaskelmia, sekä pohtia omaa maatilayrittäjyyttä suhteessa tuottavuusvaatimukseen.

Edellä mainittuja tavoitteita koulutuksessa pyritään toteuttamaan teoriaoppitunneilla ja käytännön harjoituksissa. Kokemustemme perusteella tavoitteisiin päästään parhaiten mahdollisimman käytännönläheisellä opetuksella ja opiskelulla. Käytännön harjoitukset ovat osoittautuneet teoria opiskelua paremmaksi tavaksi sisäistää tietoa. Käytännön toiminnassa nähdään hyvin myös se missä vaiheessa opiskelijan ammatillinen kasvu on. Osa ammatillista kasvua on myös se, että osaa lähteä selvittämään ja ratkaisemaan eteen tulevia pulmia.

Opintoihin sisältyy myös 25 opintoviikkoa työssäoppimista, joka on osoittautunut hyväksi menetelmäksi oppia käytännön työtä, sekä työelämän pelisääntöjä. Ammatillinen kasvu näkyy hyvin siinä miten opiskelija osaa huomioida aikataulut ja esim. sääolosuhteiden merkityksen ammattiin. Maatalousalan ammattilainen ei voi aina lopettaa työpäivää kahdeksan tunnin työskentelyn jälkeen, vaan esim. kylvö- ja sadonkorjuutöissä ollaan paljon säiden ja yhteiskoneiden armoilla. Jos loma-ajankohta on väärin valittu, työt eivät tule tehdyksi ja se näkyy tili-pussissa.

Maatalousalan perustutkinnon tavoitteissa painotetaan työturvallisuuden tärkeyttä monelta kantilta. Työturvallisuuteen liittyvät asiat ovat tärkeitä ja ne on hyvä myös muistaa ja huomioida jokaisessa opetustilanteessa, koska alan monimuotoiset tehtävät sisältävät paljon työturvallisuusriskejä. Ammatillista kasvua arvioitaessa pitää ottaa huomioon myös se, miten opiskelija huomioi työturvallisuusseikat. Työturvallisuuteen kuuluvia asioita usein vähätellään, eikä ymmärretä millaisten riskien ja seuraamusten kanssa ollaan tekemisissä. Parhaiten ehkä muistetaan metsurin turvavarusteet metsätöihin mentäessä, mutta moottorisahan turvallinen käyttö usein unohtuu.

Suoranaisesti ammatillinen kasvu kokonaisuutta ei maatalousalan opetussuunnitelmassa ole, mutta selkeästi ammatilliseen kasvuun liittyviä viittauksia maatalousalan perustutkinnon opetussuunnitelman sisällöstä löytyi mm. odotus tutkinnon suorittaneelle siitä että, alan perusvalmiuksien lisäksi pitäisi olla halukas kehittämään ammattitaitoaan. Ammatillista kasvua arvioitaessa voikin tarkastella hallitseeko opiskelija perusvalmiuksien lisäksi jo ammatin kehittämiseen viittaavia elementtejä.

Opetussuunnitelmassa ammatilliseen kasvuun viittaa myös kohta jossa odotetaan ko. tutkinnon suorittaneelta kykyä kehittää ergonomisesti terveellistä ja turvallista työympäristöä sekä tietojaan ja taitojaan ja myös seurata alansa muutoksia liittyä selkeästi ammatillisen kasvun teemaan. Samoin edellytetään aktiivisuutta seurata markkinatilanteita ja niihin vaikuttavia tekijöitä, sekä mukauttaa toimintansa ja päätöksentekonsa niiden mukaan. Jotkut opiskelijat osoittavat jo opiskeluaikana sen, että seuraavat oman alansa kehitystä, alan markkinoita ja vaikutustekijöitä. Harva opiskelija vielä opiskeluaikana mukauttaa esim. toimintaansa tai kotitilansa toimintaa, eivätkä he myöskään tee radikaaleja muutoksia vielä opiskeluaikana. Tähän toki liittyvät vahvasti myös talousasiat, sillä opiskelijan ei oikeastaan opiskeluaikana edes kannata ottaa tilaa haltuunsa.

Maatalousalan perustutkintoa suorittavilla opiskelijoilla on joskus suuriakin eroja opiskeluajan ammatillisessa kasvussa. Joku opiskelijoista on esim. jo kotonaan oppinut osan perusasioista tai on muuten erityisen kiinnostunut alasta, hän kykenee omaksumaan syventävää oppia enemmän ja siten myös kehittämään ammatillista kasvuaan paljon jo opiskeluaikanaan. Kun taas vastaavasti joku toinen opiskelija ehtii juuri ja juuri oppia alan minimivaatimukset, toisinaan minimitasonkin saavuttaminen vaatii vielä opiskelulle jatkoaikaa. Tällaisilla opiskelijoilla kiinnostus maatalousalan laaja-alaiseen osaamiseen on osin puutteellinen tai oppimiskyky on muita heikompi kovasta yrityksestä huolimatta. Tällöin myös ammatillinen kasvu on opiskelun päätyttyä yleensä hyvin alkuvaiheessaan ja pientä.

5.2.3 Sosionomi (AMK) -koulutuksessa

Sosionomi AMK -koulutuksessa puhutaan ammatillisen kasvun haasteista asiakastyössä. Asiakastyö sinällään on haasteellista ja sosionomit kohtaavat asiakkaansa usein heidän ”pulmatilanteissa” tai vaikeissa elämäntilanteissa. Ammatillinen kasvu näkyy asiakkaan kohtaamisessa, kuulemisessa ja huomioimisessa. Asiakkaan kohtaamisen harjoittelua tapahtuu käytännön harjoittelujaksolla, mutta usein vasta työelämään siirtyessä kohdataan haasteellisimpia kohtaamisia ja varsinkin yksin. Sosionomit kohtaavat asiakkaansa pääsääntöisesti

yksin, joka luo tilanteeseen entistä enemmän ammattitaitovaatimuksia. Koh-
taamiseen kuuluu myös tilannesidonnaisuus ja usein huomioon on otettava
myös oma turvallisuus.

Sosionomit toimivat työelämässä haasteellisissa tehtävissä, joissa eteen tulevat
asiat ovat muuttuvia ja vaativat laaja-alaista selvitystä, monien seikkojen sa-
manaikaista huomioimista, organisointia ja valmiutta tarttua tilanteeseen tarvit-
tavalla tavalla ja nopeudella. Elämänhallinnan tukeminen, ennaltaehkäisevä työ,
turvallisuuden ja toimintakyvyn edistäminen sekä ylläpitäminen vaativat työnte-
kijältä ammatillista kasvua, jotta hän kykenee riittävään pohdintaan ja ratkaisui-
den tekemiseen, huomioiden tarvittavat muut tekijät.

Ammatillisen kasvun myötä on helpompi kohdata myös monikulttuurinen laaja
toimintaympäristö. Sosionomien tehtävänä on pohtia ihmistä myös oman yksi-
lön ulkopuolisena eli yhteiskunnan roolista. Toiminnan johtaminen vaatii laaja-
alaista näkemystä, alan kehityksen seuraamista, suunnitelmallista talouden
suunnittelua ja toteuttamista, henkilöstön johtamista, toiminnan kehittämistä ja
prosessien hallintaa. Näiden toteuttaminen on helpompaa jos oma ammatillinen
kasvu ei ole alkutaipaleella.

Monen asian samanaikainen työstäminen on yksi osoitus ammatillisesta kas-
vusta. Samoin vaikutusten puntaroinnin hallinta on osoitus ammatillisesta kas-
vusta. Ammatillisen kasvun myötä opiskelija ja työntekijä osaa tunnistaa omat
kehittymisen ja kasvun tarpeet sekä hankkia myös yhteistyökumppaneita pa-
remman tuloksen saavuttamiseksi. Työn ja toiminnan kehittämisessä ammatilli-
nen kasvu näkyy kehittämisen myönteisenä ajatteluna, sen toteuttamisessa ja
arvioinnissa. Johtamisessa ammatillinen kasvu näkyy johtamiskulttuurissa ja
käytännön toimintatavoissa. Sosionomit voivat työssään johtaa joko ammattilai-
sia tai vapaaehtoisia työntekijöitä.

Reflektointi ja refleksiivisyys vaativat ammatillisen kasvun. Syvällisempää poh-
dintaa, tapahtuu ammatillisen kasvun myötä. Tutkiva ja kehittävä työote mah-
dollistavat syvällisemmän reflektoinnin, jonka pohjana on vahva ja laaja-alainen
ammattitaito. Tutkiva ja kehittävä työote näkyy mm. tavoitesuuntautuneena ja
arvioivana työnä, joka etenee deminin ympyrän mukaisesti, jatkuvan uudelleen

arvioinnin kautta. Ammatillisen kasvun myötä sosionomit osaavat perustella asioita, tuoda esille erilaisia vaihtoehtoja, kehittämisajatuksiaan ja uskaltavat tehdä myös tarvittavat muutokset.

Sosionomeilta vaaditaan valmiuksia uuden tiedon tuottamiseen, asiantuntijan roolia ja analysointitaitoa. Jotta näihin asioihin kykenisi vastaamaan, täytyy olla omaa ammatillista kasvua takana. Sosionomin on ensin selvitettävä oma ihmis-käsitys ja arvomaailmat, jotta hän osaa erottaa ne työssään ja toisaalta käyttämään niitä vahvuuksinaan. Kokemuksen mukaan myös eettinen pohdinta on laajempaa ja monipuolisempaa, kun työntekijällä on työkokemusvuosia ja ammatillista koulutusta enemmän.

5.2.4 Sosionomit YAMK -koulutuksessa

Sosionomi ylempi ammattikorkeakoulu (sosionomi YAMK) -koulutuksen ammatillisen kasvun prosessi on käsitteiden ”johtamisosaaminen, palvelujen kehittämisosaaminen, tutkimus- ja kehittämisosaaminen”, sisällä.

Opetussuunnitelman kompetenssit antavat vähän kuvaa mitä ammatillinen kasvu sosionomi YAMK -koulutuksessa voisi olla. Itsensä kehittäminen kuvaa ammatillista kasvua. Ammatillisen kasvu kautta voi huomata kehittyvänsä monella eri osa-alueella. Eettiset pohdinnat usein käynnistyvät enemmän vasta kokemusten ja pidemmän opiskelun kautta syvällisimmiksi.

Ammatillisen kasvun myötä viestintä- ja vuorovaikutustaidot kehittyvät ja saavat syvyyttä. Ylempää korkeakoulututkintoa vaativissa tehtävissä usein myös viestintätaitojen vaatimukset kasvavat, koska vaativimmissa ammattitehtävissä joutuu helpommin esim. median haastateltavaksi. Media usein odottaa haastattelulta samaa sensaatiomaista uutista kuin esim. viihdemaailman kautta saadaan. Media on melko harvoin kiinnostunut vain tiedottavaan näkökulmaan ja sitä taas sosiaaliala toivoo enemmän.

Osaaminen kehittämistoiminnassa syvenee ja laajenee. Tämä näkyy eri toiminoissa ja eri tasoilla; organisaatiossa, yhteiskunnassa ja kansainvälisyyden kautta. Ammatillinen kasvu näkyy myös asiantuntemuksen syvenemisenä ja laajentumisena. Kasvun myötä henkilö osaa suhteuttaa asioita yksilön, perheiden, ryhmien ja yhteisöjen näkökulmasta. Ammatillisen kasvun myötä henkilö kykenee viemään asiakastyöstä noussutta tietoa ja sosiaalista näkökulmaa esimerkiksi moniammatillisiin palveluverkostoihin.

6 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Opiskelijan ammatillinen kasvu on henkilökohtainen ja yksilöllinen prosessi, jota ovat tutkineet niin eri ammattiin kouluttavien tieteenalojen kuin myös erityisesti kasvatustieteen tutkijat ja opiskelijat. Ammattiin kasvamista ja kehittymistä on Suomessa tutkittu runsaasti eri tieteen alueella etenkin koulutuksen näkökulmasta. Osa tutkimuksista on tehty toisen asteen koulutuksen, osa opisto-tasoisien koulutuksen ja osa yliopistokoulutuksen näkökulmasta. Ammattikorkeakoulujen piirissä tehdyt tutkimukset painottuvat työelämälähtöisesti koulutuksen perusteiden mukaisesti. Ammatillisen kehittymisen kuvausta vaiheineen ovat tehneet monet tutkijat. Useimmat tutkimukset tarkastelevat kuitenkin opettajan ammatillista kasvua.

Opiskelijan kehittymistä ammattiin ohjaavat oppilaitoksissa useat ohjauksen ammattilaiset kuten opettajat, käytännön harjoittelun ohjaajat, opinto-ohjaajat sekä myös opetuksen tukena toimivat ammattilaiset kuten kuraattorit ja psykologit. Tutkimusten mukaan ohjausta koskevien teorioiden ja tutkimustulosten perusteella pidetään ohjauksessa tärkeänä, että opiskelija oppisi itse ohjaamaan ammatillista kehittymistään ja kasvuaan. Ammattiin kasvun ohjaus on aina teoriaan perustuvaa. Opettajan ja muiden omat kokemukset ja taidot ohjaavat paljon ammatillisen kasvun huomioonottamista ja tunnistamista koulutuksessa.

Kehittämistehtävän pohjaksi selvitimme miten paljon ammatillista kasvua on tutkittu. Hakutiedostoina käytimme YSAA, Vesaa ja Ethesista. Hakusanana käytettiin ”ammatillinen kasvu” ja hakua rajattiin suomenkielisiin tutkimuksiin. Rajasimme hakua kolmen suuren yliopiston väitös- ja pro graduihin, koska halusimme saada näkemyksen yliopistoissa tehtävään tutkimukseen ammatillisen kasvun osalta.

Laajentaessa hakuja myös ammattikorkeakoulujen ja etenkin opettajakoulutusta antavien oppilaitosten hakuihin, oli nähtävissä aineistojen määrän kasvu. Ammatillisen kasvun synonyymit kuten ammatillinen kehittyminen ja ammatillinen identiteetti toivat myös lisää hakutuloksia. Onkin hyvä myös pohtia mistä näkö-

kulmasta ammatillista kasvua oikeastaan voidaan käyttää ja tarkastella. Voiko esimerkiksi opiskelijalla olla vielä ammatillista kasvua vai onko se enemmänkin ammatillisen identiteetin muodostumista koulutuksen aikana.

Tutkimuksissa kokemusperäiseen aineistoon perustuvaa valmista teoriaa, joka selittäisi ja kuvailisi opiskelijan vaiheittaista kasvua ja kehittymistä opiskelujen aikana ja varsinkin sen jälkeen, ei ole paljoa saatavana. Ammatillisen kasvun ja asiantuntijuuden kehittymisen ohjaus ammatillisessa koulutuksessa edellyttäisi tutkittua tietoa siitä, mitä ammattiin kasvu ja kehittyminen ovat opiskelijan kokemana ja mitkä ovat tämän kehitysprosessin vaiheet.

6.1 Ajatuksia ja kokemuksia sosionomin (AMK) työstä ja osaamisesta

Rahkosen, 2011 SeAMK:n sosionomi (AMK) opinnoissa tehdyssä opinnäytetyössä oli aiheena: Ajatuksia ja kokemuksia sosionomin (AMK) työstä ja osaamisesta. Opinnäytetyössä tutkittiin mm. eri ammattikorkeakouluista valmistuneiden sosionomien (AMK) kokemuksia koulutuksessa saamiensa valmiuksia riittävydestä sosiaalialan eri sektoreilla työskentelemiseen sekä sosionomien (AMK) näkemyksiä paikastaan sosiaalialan työkentällä. Sen lisäksi selvitettiin muutaman sosiaalityöntekijän näkemyksiä sosionomien (AMK) osaamisesta ja paikasta sosiaalityössä. Kyseinen opinnäytetyö oli aiheeltaan lähellä tätä kehittämishanketta ja tästä johtuen se otettiin tarkempaan tarkasteluun.

Tutkimus oli laadullinen tutkimus, jossa haastateltiin kahdeksaa sosionomia (AMK) Seinäjoella ja Keski-Pohjanmaan alueella sekä kolmea sosiaalityöntekijää Keski-Pohjanmaalla sekä 10 lasta ryhmänä ja 10 kansalaista katugallupmenetelmällä Seinäjoella (Rahkonen 2011, 4).

Tutkimuksen tuloksissa todettiin, että sosionomi (AMK) ei ole vielä yleisesti tuttu ammatti. Sekä sosionomit (AMK) että sosiaalityöntekijät ovat sitä mieltä, että sosionomi (AMK) koulutus antaa eri sektoreille soveltuvan laaja-alaisen perusosaamisen, joka kehittyy ja täsmentyy itse käytännön työssä. Sosionomeilla (AMK) on paikka sosiaalialalla ja tulevaisuudessa tarvetta sosionimin koulutuk-

sen laaja-alaisuudelle on entistä enemmän, mutta on selvää, että tehtäväkuva ja sosiaalialan työntekijöiden työnjako vaativat vielä selkeytystä. (Rahkonen 2011, 74.)

Rinteen (2006) mukaan Seinäjoella sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen peruspilareiksi hahmottuivat ammatillinen kasvu, tutkimuksellinen ote, menetelmällisyyden esille nostaminen sekä ammattianalyysi.

Tutkimuksessa todettiin, että sosiaaliala muuttuu jatkuvasti ajan mukana ja samalla tarvitaan uudenlaista osaamista ja erilaisia painotuksia perusasioihin. Tutkimuksessa tarkasteltiin kompetenssien muutoksi ja todettiin, että kompetenssit pysyivät pääasiassa samoina, mutta sisältö syveni, jaottelu eriytyi ja tarkentui vähän. Selkeämmin mukaan tuli kehittäminen, hanketyötaidot, johtamistaidot ja yksityisyrityksyyden taidot. Ja näiden lisäksi oman toiminnan reflektointia oli nostettu esille. (Rahkonen 2011, 17.)

Esille tuli myös se, että sosionomien tulee asiakastyössä vuorovaikutus-suhteen luomisen ja erilaisten menetelmien käyttämisen lisäksi osata enemmän arvioida ja kehittää toimintaansa ja tunnistaa oman arvomaailmansa merkitys työssä. Lisäksi tutkimuksessa todettiin, että sosionomien pitää osata osallistaa asiakkaita kriittisen ja osallistavan työ periaatteiden mukaisesti. (Rahkonen 2011,18.)

Tutkimuksen mukaan sosionomi ylempi AMK (YAMK) -tutkinto antaa mahdollisuuden hankkia taitoa ja tietoa sosiaalialan toimintatapojen kehittämiseen. Koulutuksen tavoitteena on tuottaa sosiaalialan kehittämisen asiantuntijoita ja koulutusohjelma soveltuu kaikille sosiaalialan sektoreille. Koulutus antaa kelpoisuuden tehtäviin, joissa edellytetään ylempää korkeakoulututkintoa. (Satakunnan ammattikorkeakoulu 2012.)

Tutkimuksen mukaan varsinaisen ammattilaisuuden saavuttamiseen tarvitaan teorian tiedon lisäksi eettisten periaatteiden omaksumista, ammatillista kasvua, reflektointia ja työssä oppimista. Ja näiden lisäksi kompetenssien ja ydintaitojen soveltamiseen käytännössä tarvitaan monien menetelmien hallitsemista. Tutkimuksen mukaan ammatti-identiteetti muodostuu hiljalleen koulutuksen aikana ja selkeytyy vielä työkokemuksen myötä työelämässä. (Rahkonen 2011, 24.)

Tutkimuksessa kerrottiin, että ammatillisella kasvulla tarkoitetaan psyykkis-emotionaalista kasvua kohti aikaisempaa laajempaa ammatillisuutta. Ammatilliseen kasvuun kuuluu yksilön henkiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen ja myös maailmankatsomukselliseen muutokseen liittyviä asioita.

Seinäjoen amk:n sosiaalialan koulutusohjelmassa ammatillinen kasvu on teemoiteltu eri lukuvuosille. Ensimmäisellä lukuvuodella keskitytään itsensä tuntemiseen, ryhmässä työskentelyyn ja sitoudutaan ammatilliseen kasvuun ja sosiaalialalle. Toisena vuotena kartutetaan kokemuksia ammatillisuudesta ja ammattikuvista teoriaopintojen ja harjoittelujen kautta. Kolmannella vuodella kehitetään omaa persoonallista työtapaa, yhteisössä toimimista ja innovoidaan työpolkuja. Yksittäisiä opintoja aletaan liittää toisiinsa ja hahmottaa kokonaisuutena, neljännen lukuvuoden alkupuolella alkaa työelämään siirtyminen ja osaamisen näkyväksi tekeminen. Ammatillinen kasvu nähdään koko opintojen ajan kestäväenä, vähitellen kehittyvänä prosessina. Sitä pidetään henkilökohtaisena ja yksilölle ainutlaatuisena. Ammatti-identiteetin muodostuminen on sisäinen tapahtuma ja osa ammatillista kasvua. (Rahkonen 2011, 24–25.)

Tutkimuksessa oli otettu esille myös reflektio, koska ammatilliseen kasvuun nähtiin kuuluvaksi taito reflektoida, joka tarkoittaa harkitsemista, heijastamista tai mietiskelyä. Refleksiivisyyttä voidaan pitää itsekohtaisena, itseen viittaavana pohdintana. Kun yksilö kriittisesti analysoi ja pohtii omaa toimintaansa, sen seurauksia ja perusteita, on se reflektiota, Ruhotien (2002) mukaan reflektointiin kuuluu omien asenteiden, tunteiden, arvojen, uskomusten, ajatusten ja toiminnan tarkastelu. Reflektointi liittyy vahvasti ammatilliseen kasvuun ja on siis asioiden heijastamista ja pohtimista persoonansa ja aikaisempien kokemustensa kautta (Rahkonen 2011, 26).

Tutkimuksen mukaan reflektiivisessä pohdinnassa on myös eri tasoja. Reflektiivisen pohdinnan kolme tasoa ovat seuraavat:

1. Tekninen reflektio: oppimis- tai työympäristön toiminnan ja osaamisen erittelyä.
2. Affektiivinen reflektio: syvällisempää ja laajempaa reflektiota, mukana tunteet, tunteista tietoiseksi tuleminen ja ilmaisu.

3. Kriittinen reflektio: toiminnan ja työ- ja oppimisryhmän toiminnan ja ajattelumallien kyseenalaistamista. Pyrkimyksenä on oman toiminnan, työyhteisön ja koko ammattialan kehittäminen. (Ammatillisen kasvun teemoitus 2011.)

6.2 Ammatillinen kasvu ja asiantuntijuus

Hotarisen 2006 tekemässä tutkimuksessa Ammatillinen kasvu ja asiantuntijuus ammatillisen kasvun tutkimuksen kohteena olivat jo valmistuneiden, lyhyen aikaa työelämässä olleiden insinöörien ammatillisen kasvun ja asiantuntijuuden kehittyminen. Tutkimus oli toteutettu teemahaastatteluna, jonka kohteena olivat vasta valmistuneiden insinöörien esimiehet. Näiden kokeneempien insinöörien asiantuntijuuden ja mielipiteiden kautta tarkasteltiin vasta valmistuneiden insinöörien asiantuntijuutta. Samalla haastateltavat pyrkivät selvittämään myös omaa ammatillista kasvua ja asiantuntijuuden kehittymistä. (Hotarinen, 2006, 3-4.)

Haastateltavat pitivät tärkeänä huomioida, että asiantuntijuuden syntyminen ja jatkuva kehittäminen edellyttävät myös työssä oppimista, käytännön harjoittelua ja toteutusta sekä työelämän muutosten huomioimista. Hyvän pohjan muodostuminen asiantuntijuuden kehittymiselle edellyttääkin koulutuksen ja työelämän kiinteää yhteistyötä ja tiedon vaihtoa. Työelämäläheisyys ja yhteiskunnan odotuksiin vastaamista kouluttamalla ammattitaitoista henkilökuntaa onkin ammattikorkeakoulujen tärkeä tehtävä. Onnistuakseen tehtävässään on ammattikorkeakoulujen seurattava ja ennakoitava työelämän kehitystä. Työelämän suuret ja nopeat muutokset aiheuttavat ihmisissä epävarmuutta ja vaativat myös työelämältä ja koulutusorganisaatiolta kykyä uuden oppimiseen, joustavuuteen ja muutoksiin. (Hotarinen 2006, 3-4.)

Tutkimuksessa haastattelurunko oli jaettu kolmeen pääteemaan asiantuntijuuden käsite, miten ammattikorkeakoulu on vaikuttanut asiantuntijuuden kehittymiseen ja onnistunut tehtävässään tuottaa asiantuntijoita työelämän tarpeisiin. Kysymysten avulla haastateltavat selvittelevät, oman toimialan asiantuntijuutta ja sitä mistä se muodostuu. (Hotarinen 2006, 5.)

Haastateltavista kolme oli valmistunut teknisistä oppilaitoksista, heidän lisäksi haastatteluun osallistui sähköpostikyselyllä yksi nykyisestä ammattikorkeakoulusta valmistunut insinööri. Haastateltavista kolme toimi nykyään johtaja- tai päällikötason tehtävissä, näin ollen heillä on hyvä mahdollisuus seurata ja edesauttaa nuorten insinöörien asiantuntijuuden kehittymistä. (Hotarinen, 2006, 5.)

Tutkimuksessa tuli selkeästi ilmi, että työelämässä vaadittava asiantuntijuus on laaja-alaisempaa kuin muutama vuosikymmen sitten. Teknistenalojen asiantuntijat toimivat oman alansa suunnittelu- kehittämis- ja asiantuntijatehtävissä, vastaavat yritysten kansainvälisen kilpailukyvyn säilyttämisestä ja kehittämisestä. Heiltä vaaditaan kykyä hallita käsitteellisesti, tieteellisesti tavoitteellista toimintaa sekä valmiutta toimia kansainvälisesti. Valmiuksiin kuuluu oleellisesti myös johtamistaidot, kehittämisvalmiudet sekä yrittäjäyys. (Hotarinen 2006, 49.)

Nykyään ei riitä, että hallitsee oman alansa suppean toimintakulttuurin vaan tarvitaan laajempaa osaamista, ongelmanratkaisu kykyä ja taitoa sopeutua myös muutoksiin. Tutkimukseen osallistuneet pitivät oppilaitoksen tarjoamaa tietoa arvokkaana teorian tiedon perustana ja olivat yksimielisiä siitä, että asiantuntijuus vaatii kivijalakseen teoria tietoa, mutta ettei asiantuntijaksi voi kehittyä pelkästään teorian tiedon pohjalta, vaan tarvitaan myös käytännön kokemusta. (Hotarinen 2006, 49.)

Koulutuksessa saadaan tietoa ja perusvalmiuksia tiedon hankkimiseen, mutta parhaana asiantuntijuuden kehittäjinä he pitivät mm. erilaisia ongelmien ratkaisutilanteita ja sopivan haastavaa työilmapiiriä. Tärkeäksi koettiin myös koulutustason ja henkilökohtaisten ominaisuuksien merkitys. Oman asiantuntijuuden kehittämislähteiksi nousivat alan messut ja seminaarit, myös alan julkaisut ja lehdet koettiin hyvinä tiedon lähteinä. Yhteiskunnan nopea kehittyminen teknisillä aloilla näkyy myös siinä, ettei alan viimeisin tieto ehdi oppikirjoihin saakka, eikä näin ollen oppikirjojen hyödyntäminen oman alan asiantuntijuuden kehittämisessä ole mahdollista. (Hotarinen 2006, 50-51.)

Ammattikorkeakoulutuksen koettiin antavan riittävät perusvalmiudet asiantuntijan urakehitykselle, mutta merkittävänä puutteena nähtiin pakollisen työharjoit-

telun riittämättömyys. Tärkeänä pidettiin myös työharjoittelupaikoissa vallitsevaa ilmapiiriä. Vaikka ammattikorkeakoulutus antaa riittävät perusvalmiudet kehittyä asiantuntijaksi, vaatii kehittyminen silti yksilön omaa panostusta ja mielenkiintoa. (Hotarinen 2006, 53.)

Asiantuntijuuden kehitymisessä myös työyhteisöllä koettiin olevan merkittävä rooli, vaikutus saattaa olla joko positiivinen tai negatiivinen. Hyvin toimivan ja kannustavan yhteisön koetaan kannustavan myös ideoimaan, kehittämään ja toisaalta luomaan myös haasteita. Huonon työyhteisön koetaan puolestaan tukahduttaa kehittymistä. Tärkeimpänä koettiin kuitenkin organisaatiossa hyvin toimivat ihmissuhteet, myös esimies- ja alaisuhteiden tulisi toimia molempiin suuntiin. Ja mikä tärkeintä, kaikesta huolimatta viimekädessä kehitymisestä on vastuussa yksilö itse.

6.3 Lähihoitajan ammatillinen pätevyys valmistuvien lähihoitajien kokemana

Kiurun ja Pekkasen pro gradu tutkielmassa kuvataan lähihoitajan pätevyyttä opetussuunnitelman ja valmistuvien lähihoitajien kokemuksen mukaan. Tavoitteena oli selvittää valmistuvien lähihoitajien pätevyyttä sekä selkiyttää tutkimuksessa saadun tiedon pohjalta lähihoitajan ammatillista pätevyyttä ja parantaa oppimistuloksia, niin että koulutuksesta valmistuisi yhä pätevämpiä lähihoitajia. (Kiuru & Pekkanen 2000, 1,5,18.)

Opiskelijoilla olemassa olevan pätevyyden selvittämiseksi tutkimuksessa oli päädytty käyttämään laadullista tutkimusmenetelmää. Tutkimuksen kohteena oli Etelä-Karjalan ammattiopisto sosiaali- ja terveystieteiden kahdeksan lähihoitajaopiskelijaa neljästä eri suuntautumisvaihtoehdosta, heidät valittiin satunnaisesti arpomalla. (Kiuru ym. 2000,19.)

Vastaajat kokivat saaneensa hyvät perusvalmiudet tietojen ja taitojen osalta ja olevansa päteviä toimimaan lähihoitajina. Koulutuksessa tärkeäksi vastaajat kokivat ammatillisen- ja oman persoonallisuuden kasvun sekä itsevarmuuden lisääntymisen, myös työharjoittelun koettiin tukevan ammatissa kehittymistä.

Näitä taitoja pidettiin tärkeänä sekä itsenäisen työskentelyn, että työryhmässä toisten kanssa toimimisen kannalta. Joustavuus ja taitojen kehittyminen työn kautta auttavat kasvamaan ammatillisesti moniammatilliseen yhteistyöhön sekä itsenäiseen työskentelyyn. (Kiuru ym. 2000, 22–23.)

Tärkeäksi opiskelijat olivat kokeneet myös elinikäisen oppimisen ja kokemuksen kasvattaa. Ammatissa kehittyminen koettiin jatkuvaksi prosessiksi ja kasvaminen asiantuntijaksi uskottiin tapahtuvan aikanaan työnteon myötä.

7 SELVITYKSEN KULKU JA AINEISTON KERUU

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus soveltuu hyvin aiheisiin, josta on vähän aikaisempaa tietoa. Laadullisen tutkimuksen kohteena on tavallisesti ihminen ja ihmisen elämis- ja kokemusmaailma. (Nieminen 1998, 215–221.) Vilkan (2005) mukaan laadullisella tutkimuksella huomioidaan merkityksiä, jotka saadaan selville ihmisten tuottamasta puheesta. Tavoitteena on saada selville ihmisten käsitykset ja kuvaukset siitä todellisuudesta, jossa he elävät. Yleisin tapa kerätä laadullista aineistoa on kysely. Kysely on eräänlaista tiedonhakua, joka tapahtuu tutkijan/ tutkijoiden aloitteesta ja on hänen tai heidän laatimansa.

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan todellista elämää ja kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Pyrkimyksenä on paljastaa tai löytää tosiasioita tai todentaa jo olemassa olevia väitteitä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 151–152.)

Laadullisessa tutkimusmenetelmässä oletuksena on, että tutkittavilla henkilöillä on tutkittavasta ilmiöstä tietoa ja kokemusta (Tuomi & Sarajärvi 2002, 87–88). Osallistuvien määrä on usein hyvin pieni ja kerättävää aineistoa pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti (Eskola & Suoranta 1998, 18).

Kaikki ihmiset kokevat havaittavat asiat eri tavoin ja antavat havaitsemilleen ilmiöille erilaisia merkityksiä. Tästä syystä tutkijan olisikin hyvä pyrkiä lähestymään aineistoaan ilman ennakko käsityksiä. Ennakkokäsitykset saattavat ohjata merkityksen antoa. Tavoitteena on, että tutkittavan kokemus pystytään tuomaan esiin mahdollisimman aitona. (Åstedt- Kurki & Nieminen 1997, 154.)

Laadullisen tutkimuksen yleisimpiä aineistonkeruu menetelmiä ovat erilaiset haastattelut, kyselyt ja havainnointi. Jonkin tietyn menetelmän valitseminen ei kuitenkaan sulje pois muita vaihtoehtoja, vaan kaikkia menetelmiä voi käyttää myös joko yksin tai rinnan jonkin toisen menetelmän kanssa. Tyypillistä laadullisen tutkimuksen aineistolle on myös se, että siitä löytyy useita joskus odottamattomiakin, mutta hyvin kiinnostavia asioita joita ei välttämättä ole etukäteen osattu edes odottaa. Onkin syytä olla tarkkana aiheen rajauksen kanssa, rajata

aihe ja siihen liittyvät ilmiöt tarkasti ja panostaa valitusta aiheesta/ ilmiöstä saattuihin tuloksiin, kaiken muun mielenkiintoisen materiaalin voikin sitten jättää seuraavaan tutkimukseen. (Hirsjärvi ym. 2009, 157-158; Tuomi & Sarajärvi 2009, 71 & 92.)

Tämä kehittämishanke toteutettiin kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä. Aiheesta ei tutkimastamme näkökulmasta ole Suomessa paljoa tutkimuksia. Löytämässämme tutkimuksissa näkökulmana oli esim. opettajien ammatillinen kasvu, tässä selvityksessä halusimme kuitenkin painottaa nuorten ammatillista kasvua koulutuksen aikana. Selvityksen kohteena olivat toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa opiskelevat nuoret, tarkoituksena oli selvittää opiskelijoiden ammatillisen kasvun näkemyksiä, odotuksia, perusteita sekä ammatillisen kasvun ilmenemistä, kehittymistä ja vaatimuksia. Kohderyhmämme on suhteellisen pieni. Kaiken kaikkiaan kyselyyn osallistui 63 opiskelijaa viideltä eri koulutusalalta.

Käytimme selvityksessä laadullista tutkimusmenetelmää, koska tällöin pystyimme tuomaan esiin mahdollisimman laajasti oppilaiden todelliset ajatukset siitä, mitä he pitivät tärkeinä. Pyrimme lähestymään aineistoa ilman ennakkokäsityksiä, vaikkakin se oli välillä hieman ongelmallista, ja oppilaiden kokemukset pyrittiin tuomaan esiin sellaisenaan. Selvityksessä ei käytetty perinteistä kyselylomaketta, jossa olisi kysytty esim. vastaajien taustatietoja, vaan taustatietoina oli vain koulutusryhmän tieto. Koulutusryhmätiedot selvisivät sillä, kun vastaajat vastasivat koulutusryhmittäin kysymyksiin ja näin ne voitiin pitää erillään. Kirjaamisen aikana vastaukset kirjattiin erivärisin tekstein, jolloin niiden käsittely koulutusryhmittäin oli helppoa ja nopeaa tehdä. Kyselylomakkeessa ei myöskään annettu vaihtoehtoja, vaan vastaajat vastasivat avoimiin kysymyksiin, joita oli seitsemän.

Opiskelijoilta saadut vastaukset olivat monipuolisia, josta voidaan päätellä, että vastauksiin oli oikeasti käytetty aikaa ja kysymyksiä on oikeasti mietitty. Monista vastauksista ilmeni selkeästi myös se että vastaajat ymmärsivät elämän olevan jatkuvaa opiskelua ja itsensä kehittämistä. Tämä toi esille sen, että opiskelijoilla on jo olemassa hyvät lähtökohdat ammatillisen kasvun kehittymiselle. Monet näkivät myös koulutuksen antavan ammatilliselle kasvulle hyvän pohjan.

Opiskelijoilta saatiin suhteellisen paljon ajatuksia ja näkemyksiä ammatilliseen kasvuun liittyen, ennakkoajatuksena oli, että vastaukset olisivat todella lyhyitä ja kysymyksiin vastaaminen heikkoa. Kysymykset nähtiin kattavina siinä mielessä, että niiden avulla saatiin tähän selvitykseen osallistuvilta opiskelijoilta hyvin näkemyksiä. Näkemykset antoivat tekijöille tietoa myös omaa työtä varten.

Saadut vastaukset koettiin aidoiksi ja henkilökohtaisiksi ja se lisäsi sekä tekemisen intoa, että tulosten kautta saatua palautteen arvoa. Suurin osa kyselyyn osallistuneista opiskelijoista suhtautui kyselyyn ja kyselymenetelmään positiivisesti, jonka vuoksi myös vastauksia saatiin hyvin.

Kirjallisena toteutettuna, toteutustapa oli suhteellisen nopea ja helppo toteuttaa. Tämän lisäksi pystyttiin takaamaan se, että eri oppilaitoksissa ja ryhmissä kysely tehdään samalla tavalla, vaikka sitä oli käytännössä toteuttamassa eri henkilöt. Maaseutuyrittäjäopiskelijat vastasivat kysymyksiin lyhyesti, mutta siitä huolimatta lyhyetkin vastaukset olivat tietoa tuottavia ja asiallisia.

Jotain toki olisi voinut tehdä toisinkin. Kysymykset olisivat voineet olla helpompia tai enemmän avattuja, koska jotkut vastaajat eivät niitä ymmärtäneet. Mikäli selvitys olisi tehty haastattelemalla, olisivat opiskelijat voineet täydentää vastauksiaan. Toisaalta mikään ei estänyt heitä kysymästä, vaikka selvitys tehtiinkin kyselynä, koska se tehtiin luokassa opettajan johdolla. Jälkeenpäin huomattiin myös miten tärkeää on se miten ohjeen antaa ja ilmoittaako, että kysyä voi jos jotain ei ymmärrä.

Maatalouspuolella koettiin, ettei siellä kiinnitetty valmisteluun riittävästi huomiota. Siellä kysely toteutettiin aamun ensimmäisellä tunnilla ja jälkeenpäin huomattiin, että ajankohtana ensimmäinen oppitunti ei ollut helpoin opiskelijoille, vaikka itse opettaja koki sen helpoimmaksi toteuttaa heti aamulla, jolloin muun päivän opetuskokonaisuus ei siitä kärsisi.

Vastaajien määrä eri opiskeluvuosien opiskelijoille ei ollut tasapuolinen, joten se heikensi tulosten vertailua. Tutkimus kuitenkin haluttiin tehdä kaikille ryhmän opiskelijoille, koska käytännössä otoksen poiminta olisi tuonut sen haasteen, että ryhmän muille opiskelijoille olisi pitänyt olla samaan aikaan muuta opetusta

ja oletettavasti opiskelijat eivät olisi pitäneet ”otostutkimusta” tasapuolisena kohteluna. Jotkut opiskelijat kokivat tietyt kysymykset osin vaikeasti ymmärrettäviksi ja joillekin niitä oli oletettavasti liikaa, vaikka oli vain seitsemän kysymystä. Pienikin ponnistelu kysymysten ymmärtämiseksi, saattoi antaa joillekin vastaajille liian suuren haasteen.

Ennen kyselyn toteuttamista tehtiin pienimuotoinen kysymysten testaus. Testiryhmään osallistuivat erityisryhmien (2) opiskelijat, heille oli luonnollista lukea kysymykset ääneen mikä herättikin automaattisesti avoimen keskustelun aiheesta. Kehittämishankkeeseen näitä erityisryhmien vastauksia ei tutkimuksen rajauksenvuoksi kuitenkaan otettu mukaan. Tätä voidaankin sitten miettiä oliko tämä rajan veto hyvä tehdä vai ei, olisiko saatu enemmän vertailtavaa tietoa jos erityisryhmät olisi otettu selitykseen mukaan. Testiryhmän tulokset kuitenkin hyödynnettiin myös niiden omissa organisaatioissa. Kysymysten testaamista erityisopiskelijoiden ryhmässä pidettiin hyvänä. Näin voitiin vielä miettiä tarvitseeko kysymyksiä tarkentaa. Testauksen jälkeen päätettiin yksimielisesti, että jokaisessa ryhmässä kyselyt tehdään samoilla kysymyksillä. Mikäli tutkimusta olisi haluttu laajentaa, olisi erityisryhmien vastaukset voitu ottaa mukaan ja tätä kautta tehdä myös näiden ryhmien välistä vertailua.

Selvityksessä huomattiin myös kehitettävää. Selvitys oli melko pienimuotoinen, laajempi otos olisi antanut kattavamman tuloksen. Osa selvityksen tekijöistä koki, että laadullisen tutkimuksen menetelmiin olisi pitänyt perehtyä paremmin ja suunnitella kyselyn toteuttamista vielä paremmin. Kysymysten selkeyteen ja monipuolisuuteen olisi osan mielestä pitänyt käyttää enemmän aikaa. Kirjallisen kyselyn lisäksi olisi opiskelijoita voinut myös esim. haastatella suullisesti paremman ja vielä syvällisemmän ja henkilökohtaisemman vastauksen saamiseksi.

Aiheeseen olisi voinut myös antaa valmistautumisaikaa ja esim. kyselyä edeltävänä päivänä antaa tehtäväksi miettiä ammatilliseen kasvuun liittyviä asioita ja kokemuksia. Toisaalta näin menetellen vastaukset eivät ehkä olisikaan aidosti omia, kuten on nyt kun kysely tehtiin ilman ennakkovalmistautumista. Myös vastaajien määrä eri opiskeluvuosien opiskelijoille olisi pitänyt vertailun helpottamiseksi suunnitella paremmin. Kyselylomakkeessa oli kaikkiaan seitsemän kysy-

mystä, joita kaikki opiskelijat eivät osanneet hahmottaa omaksi kysymykseksi. Tämä jäi mietityttämään, kysymykset olivat kuitenkin selkeästi numeroitu omiksi kysymyksiksi. Kysymysten ääneen lukeminen olisi voinut selventää tätä asiaa. Pohdintaan jäi olisiko pienemmällä kysymysten määrällä päästy samaan tulokseen, mutta toisaalta haasteeksi olisi helposti tullut se, että kysymyksistä ei olisi tullut riittävän selkeitä. Kaiken kaikkiaan olimme kuitenkin tyytyväisiä vastausten määrään ja laatuun, mutta esim. vastausten analysointiin olisi ehkä voitu paneutua vieläkin perusteellisemmin.

8 SELVITYKSEN TARKASTELU

Kehittämishankkeen yhtenä osana suoritettiin toisen asteen opiskelijoille kysely kahdessa eri oppilaitoksessa. Kyselyt tehtiin Suupohjan ammatti-instituutissa maatalousalan perustutkinnon eläintenhoitaja sekä maaseutuyrittäjä-opiskelijoille sekä Koulutuskeskus Sedun kodinhuoltaja-, lähihoitaja- sekä kokkiopiskelijoille.

Molempien oppilaitosten opiskelijoille esitettiin ammatillisesta kasvusta seitsemän kysymystä eri näkökulmista mahdollisimman perusteellisten vastausten saamiseksi. Kysymykset kohdennettiin tiettyihin teemoihin, joihin sai vastata vapaamuotoisesti.

1. Mitä tarkoittaa ammatillinen kasvu?
2. Mitä odotat ammatillisesta kasvusta?
3. Mikä ammatilliseen kasvuun vaikuttaa?
4. Minkä takia ammatillista kasvua tarvitaan?
5. Missä eri muodoissa ammatillinen kasvu ilmenee?
6. Missä ja miten eri elämänvaiheissa ammatillinen kasvu kehittyy?
7. Mitä ammatillinen kasvu vaatii?

Vastauksia analysoitiin kirjaamalla jokaisen kysymyksen perään eri koulutusaloilta saadut vastaukset eri värein. Näin saatiin sekä yhtenäinen kuva vastauksista yhteen kysymykseen, mutta voitiin myös tarkastella paremmin miten eri koulutusalojen vastaukset poikkesivat tai olivat keskenään yhteneviä. Selvityksessä on kirjattu yhteenvetoa jokaisen asiasisällön alle eri koulutusryhmistä ja tuotu esiin myös määrällisesti vastauksia ja eroja. Kursivoidulla tekstillä on kirjattu suorat lainaukset vastauksista, koska niiden koettiin tuovan asiaa parhaiten esille.

8.1 Opiskelijoiden käsitykset ammatillisesta kasvusta

Kaikki 14 eläintenhoitaja opiskelijaa vastasivat kyselyyn. Lähes yksimielisesti 13 opiskelijaa vastasi, että ammatillinen kasvu on ammatissa kehittymistä ja kasvamista. Yhden opiskelijan vastauksessa ammatillinen kasvu nähtiin oppimisena käyttäytymään ammatin vaatimalla tavalla. Kaksi opiskelijaa toi esiin näkökulman, että ammatillinen kasvu tapahtuu vähitellen.

Toisen ja kolmannen vuoden maatalousopiskelijoita oli seitsemän, joille kysely osoitettiin. Vastausprosentti oli 71, joten kaksi opiskelijaa jätti vastaamatta. Heistä kahden mielestä ammatillinen kasvu on sosiaalisuutta ja aikuiseksi kasvua. Yksittäiset opiskelijat näkivät ammatillisen kasvun olevan ammatillisen opin käytön osaamista työelämässä, ammatillista kasvua sekä itsensä kehittämistä opiskelujen avulla.

Kaikki viisi kyselyyn osallistunutta kodinhuoltajaopiskelijaa vastasivat tähän kysymykseen. Kolmen opiskelijaa näki ammatillisen kasvun olevan tietojen ja taitojen lisääntymistä sekä kahden näkökulmana oli suhtautuminen ammattiin positiivisesti. Toisen vuoden lähihoitaja opiskelijat vastasivat kysymykseen sata prosenttisesti. Opiskelijoita oli viisitoista, joista yhdeksän näki ammatillisen kasvun kasvamisena ammattiin. Neljä opiskelijaa totesi sen olevan perehtymistä ammattiin ja kaksi opiskelijaa mainitsi tulemisen ammattilaiseksi.

Myös ensimmäisen vuosikurssin kaikki seitsemän kokkiopiskelijaa vastasivat tähän kysymykseen. Kolme opiskelijaa näki ammatillisen kasvun olevan kasvamista konkreettisesti kokiksi. Kaksi näki asian olevan kehittymistä ammattiin sekä toiset kaksi toi esille uuden oppimisen ammattialalta. Kolmannen vuoden kokkiopiskelijoista kolme toi esille vastuun omasta oppimisesta.

8.2 Ammatillisen kasvun odotukset

Neljästätoista eläintenhoitajaopiskelijasta toiseen kysymykseen vastasi vain kuusi opiskelijaa, joten yli puolet jätti vastaamatta kysymykseen. Vastanneista kolme näki kasvun tuovan uusien asioiden oppimista. Kaksi opiskelijaa korosti kehittymistä ammattiin, yhden odotukset taas olivat lähinnä työkokemuksen hankkimisessa

Toisen ja kolmannen vuoden maaseutuyrittäjäopiskelijoita oli yhteensä seitsemän ja heistä viisi vastasi tähän kysymykseen. Neljässä vastauksessa odotettiin oppimista ja hyötyä työelämää. Yhdessä vastauksessa tuotiin esille yleinen hyvän odotus.

Kaikki (n=5) toisen vuoden kodinhuoltaja opiskelijat vastasivat tähän kysymykseen. Kaksi opiskelijaa odotti ammatilliselta kasvulta sitä, että oppivat oikeat työmenetelmät ja yksi oikeaa suhtautumista työhön. Samoin sen, että osaavat toimia omaan ammattiin liittyvillä tiedoilla ja taidoilla oikein ja hyödyntää niitä tulevaisuudessa koki kaksi opiskelijaa tärkeäksi.

Toisen vuoden lähihoitaja opiskelijat (n=15) vastasivat tähän kysymykseen sataprosenttisesti. Seitsemän opiskelijaa odottivat ammatillisen kasvun tuovan itsevarmuutta työskentelyyn ja taitoa toimia ammatillisesti. Yksi odotti oikeaa asennetta ja joustavuutta sekä toivoi, että työelämän pelisäännöt tulisivat tutuiksi. Kolme koki kaiken ammattia varten tarpeellisen oppiminen koulussa tärkeäksi. Yhdessä vastauksessa mainittiin myös hyvät tulevaisuuden näkymät.

Kaikki (n=7) ensimmäisen vuoden kokki opiskelijat vastasivat ammatillisen kasvun odotus kysymykseen. Kaksi odotti ammatilliselta kasvulta, että oppivat valmistamaan ruokaa ja viisi odotti että oppivat paljon kaikkia asioita. Kolmannen vuoden kokki opiskelijat (n=8) vastasivat 75 %:sti kysymykseen. Kolme opiskelijaa odotti ammatillisesta kasvulta ammattitaitoa, innostusta alaan ja etenemismahdollisuutta odotti yksi opiskelija.

8.3 Ammatilliseen kasvuun vaikuttavat tekijät

Lähes kaikki neljätoista eläintenhoitaja-opiskelijaa vastasivat kolmanteen kysymykseen, vain yksi jätti vastaamatta. Heidän mielestä ammatilliseen kasvuun vaikuttaa koulutuspaikka ja siihen liittyvät seikat kuten koulutustapa, kouluttaja ja opetusmetodit. Toisena tärkeänä vaikuttajana tuotiin esille opiskelijan oma mielenkiinto, jota kuvattiin esimerkiksi näin: *"motivaatio, halu oppia", "onko ahkera", "lintoaako tunneilta" ja "oma kiinnostus"*.

Toisen ja kolmannen vuoden maaseutuyrittäjäopiskelijoista kuusi vastasi kysymykseen ammatillisen kasvun vaikutuksista, yhden jättäessä vastaamatta. Kaikki vastanneet olivat sitä mieltä, että ammatilliseen kasvuun vaikuttaa opiskelu ja koulutus.

Toisen vuoden kodinhuoltaja opiskelijoista (n=5) kaikki vastasivat tähän kysymykseen. Yhden vastaajan mielestään ammatilliseen kasvuun vaikuttaa koulunkäynti, kahden mielestä opiskelu, neljän mielestä koulukaverit sekä opettaja ja neljän vastaajan mukaan siihen vaikuttaa myös oma suhtautuminen.

Toisen vuoden lähihoitaja opiskelijat (n=15) vastasivat kysymykseen sataprosenttisesti. Kolmanneksen (33%) mielestä ammatilliseen kasvuun vaikuttaa motivaatio ja mielenkiinto kyseistä ammatinvalintaa kohtaan. Työssäoppiminen mainittiin useammassa paperissa (46,5%).

Ensimmäisen vuoden, kaikki seitsemän, kokki-opiskelijaa vastasivat tähän kysymykseen. He painottivat opettajan merkitystä, kuten opetustapaa, opetusmateriaalia ja kunnon ohjeita. Kolmannen vuoden kaikki kokki-opiskelijat (n=8) vastasivat kysymykseen. Heidän jokaisen mielestä ammatilliseen kasvuun vaikuttaa motivaatio ja oma halu oppia.

8.4 Ammatillisen kasvun tarpeellisuus

Eläintenhoitaja-opiskelijat (n=14) vastasivat neljänteen kysymykseen 64%:sti. He kokivat ammatillisen kasvun tärkeäksi. Vastauksista käy ilmi, että viidenneksen (21%) mielestä ammatillista kasvua tarvitaan, jotta pärjäisi elämässä/ ammatissa. Yhden vastaajan mielestä ammatillista kasvua tarvitaan siksi, että *"saisi ammatin tai töitä"* ja kahden vastaajan mukaan siksi, että *"osaisi työnsä"*. Yhden opiskelijan mielestä *"ilman ammatillista kasvua ei osaa mitään"*. Eräs eläintenhoitaja-opiskelija nosti esiin myös sen seikan, että on hyvä, että ammatteihin erikoistutaan, eivätkä kaikki opiskele samaa ammattia. Yksi opiskelija totesi että *"ammatillisen kasvun myötä myös palkka paranee"*.

Toisen ja kolmannen vuoden maaseutuyrittäjäopiskelijat (n=7) vastasivat kysymykseen 86%:sti. Vastaajista kolme oli sitä mieltä että siitä on hyötyä aikuisena työelämässä. Yhteiskunnan kehittämiseen ammatillista kasvua tarvitaan kahden mielestä.

Kaikki toisen vuoden kodinhuoltaja opiskelijat (n=5) vastasivat tähän kysymykseen. Neljän mielestä ammatillista kasvua tarvitaan tulevaisuudessa ja erilaisissa työpaikoissa. Yhden vastaajan mielestä ammatillista kasvua tarvitaan siksi että saataisiin ammattitaitoisia ihmisiä töihin.

Kaikki toisen vuoden lähihoitaja-opiskelijat (n=15) vastasivat kysymykseen myös, heidän mielestään ammatillista kasvua tarvitaan, jotta *"osataan toimia ammatillisesti, ammattitaitoisesti ja turvallisesti"*.

Ensimmäisen vuoden kokki-opiskelijoiden mielestä ammatillista kasvua tarvitaan, jotta pärjätään työelämässä. Kolmannen vuoden kokki-opiskelijoiden mielestä ammatillista kasvua tarvitaan, jotta osataan toimia hyvin ja ammattitaitoisesti sekä oma-aloitteisesti. Opiskelijat näkivät myös, että ajan tasalla pysyminen, parantaa ja kehittää työskentelyä.

8.5 Ammatillisen kasvun ilmeneminen

Viidennen kysymyksen eläintenhoitaja-opiskelijat kokivat hankalana ja vastauksia saatiin vain kolmelta opiskelijalta neljästätoista. Yksi opiskelija vastasi, että *"osaa asioita ja tulee varmuus omaan tekemiseen"*. Toinen että, *"elämänvarrella tulee vastaan tilanteita, jotka liittyvät ammattiin"*. Kolmas vastasi että, *"vain taivas rajana"*.

Toisen ja kolmannen vuoden maaseutuyrittäjäopiskelijat (n=7) vastasivat kysymykseen 71%:sti. Heistä kolmen mielestä ammatillinen kasvu ilmenee opinnoissa ja työelämässä sekä kahden mielestä teoriassa ja käytännössä.

Toisen vuoden kodinhuoltaja-opiskelijoista kaikki vastasivat kysymykseen. Heidän mielestään ammatillinen kasvu ilmenee henkisesti ja fyysisesti. Samoin sen nähtiin ilmenevän opiskelussa ja palautteissa työssäoppimisjaksolta. Töiden nähtiin myös sujuvan helpommin ja järjestelmällisemmin. Osa koki osaavansa toimia oikein ja oikeilla menetelmillä ammatissaan ja osaavansa kehittää sitä koko ajan.

Toisen vuoden lähihoitaja opiskelijat (n=15) vastasivat kysymykseen 93,5 %:sti. Heidän mielestään ammatillinen kasvu ilmenee teoriassa ja käytännössä sekä vuorovaikutustilanteissa ja henkisenä hyvinvointina.

Viisi ensimmäisen vuoden kokki opiskelijaa vastasivat ammatillisen kasvun ilmenevän käytännön ja teorian oppimisena ja sisäistämisenä. Osa opiskelijoista näki, että he osaavat toimia "tiukoissa" tilanteissa.

Kolmannen vuoden kokki-opiskelijoista vastasi kysymykseen vain kolme kahdeksasta. Vastanneiden mielestä ammatillinen kasvu ilmenee mm. siinä, että on oppinut pitämään ruuista joista ei ennen pitänyt ja siinä että osaa ottaa vastuuta ja osaa tehdä vaikeimpia töitä. Lisäksi nähtiin ammatillisen kasvun ilmeneminen työhön sitoutumisessa.

8.6 Ammatillisen kasvun kehittyminen

Hieman alle puolet (43%) eläintenhoitaja-opiskelijoista vastasivat kuudenteen kysymykseen. Eniten he vastasivat, että ammatillista kasvua tapahtuu koko elämän ajan. Tätä asiaa kuvattiin mm. *"aina ja kaikkialla"* ja *"minkä ikäisenä ja missä tahansa"*. Kaksi vastasi että *"ammatillinen kasvu kehittyy työkokemuksista"* ja yksi opiskelija että *"ammattiin opettavassa koulussa"*. Eräs eläintenhoitaja-opiskelija vastasi: *"Elämän varrella voi kohdata tilanteita, jotka liittyvät ammattiin, vaikkei silloin ajattelisi sen liittyvän."*

Toisen ja kolmannen vuoden maaseutuyrittäjä-opiskelijat vastasivat kysymykseen, että heidän ammatillinen kasvu *"kehittyy töissä ja töitä tekemällä"* ja erilaisissa opetusvaiheissa.

Toisen vuoden kodinhuoltaja-opiskelijoista kaikki viisi vastasivat kysymykseen. Heidän näkemyksen mukaan ammatillinen kasvu kehittyy eri elämän vaiheissa sekä heidän opiskellessa ja sen jälkeen työelämässä koko ajan.

Toisen vuoden lähihoitaja-opiskelijoiden mielestä ammatillinen kasvu kehittyy aloittelijasta ammattilaiseksi. Heistä se kehittyy koko elämän ajan. Kaikki viistoista opiskelijaa vastasivat samansuuntaisesti.

Kaikki ensimmäisen vuoden kokki-opiskelijat vastasivat ammatillisen kasvun kehittymiskysymykseen. Heidän mielestään ammatillinen kasvu kehittyy töissä, ruoanlaitossa ja asiakaspalvelussa. Ammatillinen kasvu kehittyy heidän mielestään kokoajan. Kolmannen vuoden kokki-opiskelijoista yksi jätti vastaamatta kysymykseen. Vastaajien mielestä ammatillinen kasvu kehittyy työelämässä, koulussa ja sen nähtiin jatkuvan koko elämän ajan.

8.7 Ammatillisen kasvun vaatimukset

Eläintenhoitaja-opiskelijat vastasivat viimeiseen kysymykseen seuraavasti; 35% vastasi, että ammatillinen kasvu vaatii jotain seuraavista: motivaatiota, kiinnos-

tusta, halua ja tahtoa oppia, paneutumista, kärsivällisyyttä ja ahkeruutta. Lisäksi 14% vastasi, että se vaatii kouluttautumista ja 28%:n mielestä se vaatii harjoittelua ja kokemusta.

Toisen ja kolmannen vuoden maaseutuyrittäjäopiskelijat vastasivat kysymykseen 57%:sti. Heidän mielestä ammatillinen kasvu vaatii ahkeruutta, tietoa, taitoa ja tahtoa.

Toisen vuoden kodinhuoltaja opiskelijat (n=5) vastasivat kysymykseen 80 %:sti. Heidän mielestään ammatillinen kasvu vaatii positiivista mieltä ja halua oppia. Samoin ammatillisen kasvun nähtiin vaativan ymmärtämistä, taitoa, älykkyyttä ja oma-aloitteisuutta.

Toisen vuoden lähihoitaja-opiskelijat vastasivat kysymykseen 93,5 %:sti. Heidän mielestään ammatillinen kasvu vaatii mm. moraalitajua, vastuuntuntoa, kiinnostusta ja luovuutta. Samoin halua oppia uutta ja kykyä ottaa palautetta vastaan. Itsekuria ja itsensä tutkiskelua ammatillisen kasvun nähtiin vaativan myös.

Ensimmäisen vuoden kokki-opiskelijat vastasivat, että heidän mielestään ammatillinen kasvu vaatii opiskelua. Heidän näkemyksen mukaan työstä tulee pitää ja pitää olla halua kasvaa kokiksi. Kolmannen vuoden kokki-opiskelijat vastasivat kysymykseen, että heidän mielestään ammatillinen kasvu vaatii halua kehittyä ja innostusta.

9 TULOSTEN ANALYSOINTI

Ensimmäisen vuoden kokki-opiskelijat vastasivat lähes kaikkiin kysymyksiin. Ainoastaan kysymys viisi "Missä eri muodoissa ammatillinen kasvu ilmenee?" oli kahdessa paperissa tyhjä ja kysymys seitsemän "Mitä ammatillinen kasvu vaatii?" oli yhdessä paperissa tyhjä. Kolmannen vuoden kokki-opiskelijat olivat vastanneet kysymyksiin monipuolisemmin kuin ensimmäisen vuoden opiskelijat.

Laineen ym. 2007 määrittelemät ammatillisen kasvun vaiheet itsekeskeisyyden vaiheesta kohti hedelmällistä ammatillisen kasvun vaihetta on havaittavissa myös tekemässämme selvityksessä. Ensimmäisen vuoden kokki opiskelijat kokivat ammatillisen kasvun tarkoittavan kehittymistä ammattiin, kasvua kokiksi ja uuden oppimista. Kun taas kolmannen vuoden kokki opiskelijat kokivat ammatillisen kasvun olevan kasvua henkisesti ammattiin, oppimista vastuun ottamiseen ja monipuolisen ajatteluun. Ammatilliselta kasvulta ensimmäisen vuoden opiskelijat odottivat lähinnä eri asioiden oppimista kuten ruoan valmistusta. Kun taas vastaavasti kolmannen vuoden opiskelijat odottivat ammattitaitoa, innostusta alaan ja etenemismahdollisuuksia. Ammatilliseen kasvuun vaikuttaviksi asioiksi ensimmäisen vuoden opiskelijat painottivat opettajan merkitystä, kun taas vastaavasti kolmannen vuoden opiskelijat kokivat että eniten ammatillinen kasvu on kiinni omasta itsestä, motivaatiosta ja halusta oppia. Vastausten pohjalta näkyy jo selvästi ajattelun muutosta siihen suuntaan, että kolmannen vuoden opiskelijat ovat lähempänä työelämää siirtymistä ja pohtivat ammatillista kasvuakin enemmän jo työtehtävien kautta.

Ammatillisen kasvun ilmenemisen ensimmäisen vuoden opiskelijat kuvasivat käytännön ja teorian oppimisena ja sisäistämisenä. Kolmannen vuoden opiskelijat ajattelivat jo hieman syvällisemmin ja laajemmin nostaen esiin mm. vastuun ottamisen ja työhön sitoutumisen. Ammatillisen kasvun kehittymisen ensimmäisen vuoden opiskelijat näkivät tapahtuvan työssä, ruoan valistamisessa ja asiakaspalvelussa. Kolmannen vuoden opiskelijat olivat samaa mieltä, mutta ajattelivat jällen hieman pidemmälle lisäten vielä, ammatillisen kasvun jatkuvan koko elämän ajan. Ensimmäisen vuoden opiskelijat kokivat ammatillisen kasvun vaativan opiskelua, sitä että pitää työstään ja halua kasvaa kokiksi. Kolmannen

vuoden opiskelijoiden mielestä ammatillinen kasvu vaatii halua kehittyä ja innostua. Niin ensimmäisen kuin kolmannen vuoden opiskelijoillakin oli hyvin samansuuntaisia vastauksia kysymyksiin, mutta kolmannen vuoden opiskelijoiden vastauksissa oli havaittavissa, että perusasiat on jo opittu ja opiskelija pystyy ajattelemaan työtään ja toimintaansa hieman syvällisemmin ja pidemmällä tähtäimellä sekä kriittisesti tarkastelemaan toimintaansa ja arvioimaan omia kehittymistarpeitaan.

Kodinhuoltajista (n=5) kaikki kirjasivat kyselyn loppuun, että kokivat kysymykset vaikeiksi. He olivat kuitenkin vastanneet kaikkiin kysymyksiin, ainoastaan viimeinen kysymys ammatillisen kasvun vaatimuksista, oli yhdessä paperissa tyhjä. Lähihoitaja-opiskelijat vastasivat kysymyksiin hyvin. Yhdessä paperissa oli kaksi kysymystä jätetty vastaamatta. Nämä kysymykset olivat miten ammatillinen kasvu heidän mielestä ilmenee ja mitä ammatillinen kasvu heistä vaatii.

Lähihoitajien vastauksissa näkyy hyvin se, että koulutuksessa käsitellään paljon ammatillista kasvua ja ammatillista identiteettiä. Vastauksiin saattaa vaikuttaa myös se, että monet lähihoitaja opiskelijoista on vanhempia ja heillä voi olla jokin aikaisempi koulutus takana, kuten esim. kodinhuoltaja. Tämä näkyy monipuolisempana ja kattavampana kysymyksiin vastaamisena. Parhaiten opiskelijat oivalsivat sen, että ammatillista kasvua tapahtuu koko elämän ajan. Käytettiin mm. ilmauksia ”aina ja kaikkialla” ja ”minkä ikäisenä ja missä tahansa”.

Maatalousalalla (eläintenhoitaja, maatalousyrittäjä) opiskelevien opiskelijoiden kesken vastausten taso vaihteli. Osa opiskelijoista pystyi hyvinkin kattavaan mielipiteiden tuottoon, osa taas ei joko osannut käsitellä aihetta tai motivaatio ei riittänyt kuin sanan tai parin vastaukseen ja osaan kysymyksistä ei saatu vastausta lainkaan. Sanana ”ammatillinen kasvu”, saattoi olla opiskelijoille kaukainen ja abstrakti käsite, jota he eivät pitäneet tärkeänä. Tämän myötä heräsi ajatus, että meidän tulee opettajina kiinnittää entistä enemmän huomioita ammatillisen kasvun selventämiseen, keskustella ammatillisesta kasvusta ja siitä miten opiskelijat voivat itse nähdä muutoksia tai miten opettajat tätä arvioivat ja mihin ammatillinen kasvu vaikuttaa.

Kyselyn perusteella voidaan kuitenkin nähdä, että suurin osa maatalousalan opiskelijoista ymmärtää ammatillisen kasvun perusajatuksen. Sekä sen, ettei se tapahdu hetkessä ja että se vaatii omaa halua kehittyä. He eivät kuitenkaan selkeästi koe sen vaikuttavan ammatillisen alueen lisäksi muihin elämän osa-alueisiin. Eivätkä vielä tässä iässä näe sitä oman identiteetin ja itsetunnon kehittämisen välineenä. Pohdittavaksi jääkin, miten voisimme näihin asioihin opettajina vaikuttaa ja miten näitä asioita kehittää nuorilla. Samalla huomasimme, että opettajan työhön kuuluu tästäkin näkökulmasta katsottuna myös kasvatus-työtä.

10 POHDINTA

Aloittaessamme kehittämishankkeen työstämistä meillä oli tunne, että omilla aloillamme, alasta riippuen ammatillista kasvua tuodaan esille eri tavoin ja työn tuloksena voimmekin todeta, että eri aloilla ammatillista kasvua ainakin painotetaan eri tavalla. Ammatillinen kasvu -terminä suoraan löytyi hotelli, ravintola ja catering-alan sekä sosiaalialan tutkintojen kuvauksista, mutta vastaavasti maatalousalan perustutkinnon opetussuunnitelmasta sitä ei yhtä suoralla termillä löydy, mutta opetussuunnitelma kyllä sisältää selkeästi ammatilliseen kasvuun liittyviä viittauksia.

Tässä työssä saatujen vastausten perusteella voidaan päätellä, että edellytykset kouluaikana saatavaan perustaan ammatillisen kasvun kehitykselle ovat opiskelijoilla hyvin erilaiset. Ammatillisen kasvun kehittymiseen vaikuttaa niin opiskelijan omat valmiudet kuin myös opettaja ja koulutusalan opetussuunnitelman sisältö. Eri koulutusaloilla ammatillinen kasvu painottuu eri tavoin ja se näytti vaikuttavan myös siihen, miten opiskelijat ymmärsivät ammatillisen kasvun. Ainakin vastausten laajuudessa oli koulutusalamuotoisia eroja, tämän lisäksi vastauksissa oli myös yksilöllisiä eroja vastaajien kesken. Kiinnostus uusiin asioihin, motivaatio, mielipiteen muodostaminen jne. vaihtelivat sekä saman koulutusalan opiskelijoilla että eri koulutusaloilla.

Myös se onko opiskelija ensimmäisen vai kolmannen vuoden opiskelija vaikutti ainakin kokki-opiskelijoilta saatuihin vastauksiin, kolmannen vuoden opiskelijoiden vastaukset olivat jo hieman syvällisempiä ja niissä oli selvästi olemassa jo laaja-alaisempaa ammatillista ajattelua kuin ensimmäisenvuoden opiskelijoiden vastauksissa. Vastaavasti taas maaseutuyrittäjä- ja eläintenhoitajakoulutuslalla eroa ensimmäisen, toisen ja kolmannen vuoden opiskelijoiden vastausten välillä ei ollut. Enemmänkin heillä vastauksiin tuntui vaikuttavan opiskelijan oma suhtautuminen ja kiinnostus ammatillisen kasvun ymmärtämiseen. Suurin osa heistä käsitti ammatillisen kasvun perusajatuksen, sekä sen, ettei ammatillinen kasvu tapahdu hetkessä ja että se vaatii omaa halua kehittyä. Kiinnostus uusiin asioihin, motivaatio, mielipiteen muodostaminen jne. vaihtelivat sekä saman koulutusalan opiskelijoilla että eri koulutusaloilla.

Tarkastelimme saamiamme vastauksia myös peilaten tässä työssä aikaisemmin mainittuun Laineen ym. näkemyksiin opiskelijan ammatillisesta kasvusta. Eli miten eri vaiheissa ammatillinen kasvu näkyy opiskelijoilla. Laineen mukaan ensimmäisessä vaiheessa opiskelijan huomio kiinnittyy itseensä ja siihen miten hän toimii ja suoriutuu. Tähän viittaavia vastauksia löytyi myös omasta tutkimuksestamme:

- "Itse en tiä, mut mitä voisin ajatella..."*
- "Uusien asioiden oppimista."*
- "Kun aloittaa uuden opiskelun opiskelupaikassa."*
- "Kai se on jotaki..."*
- "Osaa asioita ja tulee varmuus omaan tekemiseen."*
- "Omaa tahtoa ja mielenkiintoa. Ahkeruutta."*
- "Odotan, että oppisin mahdollisimman monipuolisesti kaikenlaista."*
- "Vaikuttaa missä tilanteessa oppii, kuinka paljon oppii, haluaako oppia."*
- "Ammatillinen kasvu vaatii oppilaalta motivaatiota ammattiin."*
- "Tarkoittaa ammatissa kehittymistä ja etenemistä uralla."*
- "Tarvitaan, että osaa ammatin."*

Laineen ym. mukaan toisessa vaiheessa on vielä epävarmuutta, mutta se ei estä oppimasta. Tässä vaiheessa korostuvat työn perusasiat. Tähän viittaa mm. tuloksissa saadut vastaukset:

- "Opiskeleeko ahkerasti vai lintsaleeko tunneilta"*
- "Jos on ahkera opiskelija, niin tietenkin tieto ja taito lisääntyy."*
- "Ammatillinen kasvu tapahtuu ajan kanssa. Pikkuhiljaa"*
- "Ammatissa tulee usein odottamattomia tilanteita, joihin ei ole kunnan koulutusta, uusista tilanteista oppii"*

Kolmannessa vaiheessa Laineen ym. mukaan opiskelijat ymmärtävät tilanteet, mutta eivät vielä osaa toimia ymmärryksen mukaan. Tähän näkemykseen liittyviä vastauksia omassa tutkimuksessamme tuli esille myös.

- "Että kehityn ammatissa."*
- "Intohimo, taidot, mielenkiinto."*

- "Kouluttautumista, harjoittelua, paneutumista omaan juttuunsa."*
- "Kokoajan kun tulee uusia asioita."*
- "Kun aloittaa uuden opiskelun opiskelupaikassa."*
- "Siihen vaikuttaa koulutus tapa/ paikka/kouluttaja."*
- "Vain taivas on rajana."*
- "Aina ja kaikkialla."*

Kriittiseen tarkasteluun ja oman oppimistarpeen huomioiminen kuuluvat Laineen ym. mukaan neljänteen ja viidenteen vaiheeseen. Tätä vaihetta ei oikeastaan tullut esille/näkyntä myöskään omassa selvityksessämme.

- *"Kasvua kokiksi."*
- *"Opiskelussa ja työelämässä."*
- *"Iän myötä ja kokemuksen, niin koulussa kuin töissä."*
- *"Työelämässä."*
- *"Hyvää työkokemusta."*
- *"Saadaan työ."*
- *"Vaikka olisi käynyt koulun, niin työssäkin oppii uutta."*
- *"Vaatii halua oppia toimimaan uusissa tilanteissa."*
- *"kehittyy minkä ikäisenä, missä tahansa"*
- *"Vaatii ammatin harjoittamista."*
- *"Ammatti, muiden puheet, oma mielipide."*
- *"Paranee työssä, palkka kasvaa ja pärjää elämässä."*

Oikeastaan ainoat vastaukset: "Opitaan koko elämän ajan." ja " vielä siihen asti kun et enää tee työtä." olivat viittauksia siihen, että opiskelija oli huomionut oman oppimistarpeen valmistumisen jälkeenkin. Kriittisestä tarkastelusta ei löytynyt merkkejä selvityksemme vastauksissa. Näin ollen meille vahvistui samansuuntainen ajatus kuin Laineella ym., että tämä vaihe saavutetaan yleensä vasta työelämässä kokemusten kautta. Toisaalta voimme myös todeta, että pienissä määrin oman jatkuvan oppimistarpeen tunnistamista on jo havaittavissa, mutta ammatillisen kasvun kriittinen pohdinta vaihe tulee vasta työelämässä.

Ammatillinen kasvu on niin laaja käsite, ettei siihen liittyviin kysymyksiin ole ns. hyvää tai huonoa vastausta olemassakaan, mutta kaiken kaikkiaan sekä kodin-

huoltajat, kokit ja lähihoitajat vastasivat kysymyksiin isommalla prosentilla ja vastaukset olivat sisällöltään laajempia ja osittain myös syvällisempiä. Se mitä tästä voi päätellä jää lopulta vain arvailujen varaan, mutta selvää on myös se, että näillä kolmella koulutuslalla ammatillinen kasvu näkyi selvemmin myös jo opetussuunnitelmassa. On hyvä myös muistaa, että varsinaisesti itse ammatillinen kasvu ja oman alan asiantuntijuus opitaan työssä työtä tehden ja kokemuksen kautta. Tämä saattaakin selittää myös sen, että lähteitä valitsemamme tarkastelukulmaan oli hankalaa löytää.

Yhä enemmän jäimme myös pohtimaan, voiko sittenkään opiskeluaikana tapahtuvasta kasvusta ja kehittymisestä vielä puhua ammatillisena kasvuna vai onko se enemmän vain identiteetin kehittymistä koko koulutusajan. Tähän vastauksen saaminen olisi vaatinut laajemman tutkimuksen, jossa olisi huomioitu mm. identiteetti paremmin ja otos olisi pitänyt olla laajempi.

Toisaalta ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelijat ovat läheisissä kontakteissa myös työelämän kanssa, joten antaako se heille myös peilausmahdollisuuden pohtia omaa kasvuaan kohti tulevaa ammattiosaajaa ja voidaanko näin ollen jo puhua myös ammatillisesta kasvusta. Kun vertaa opiskelijoita, joiden opetukseen ei kuulu läheinen kontakti työelämään opintojen ohessa, voidaan pohtia alkaako heidän ammatillinen kasvu vasta kokonaan työelämässä. Käytännön kokemuksen myötä voimme myös todeta sen, että opiskelijoiden ammatillisen kasvun kehitystä voidaan nähdä myös jo muutaman viikon harjoittelujaksoilla, kun opiskelijat suorittavat niitä työpaikoilla. Parhaiten kasvusta saa kuvaa, kun keskustelee opiskelijan kanssa. Kokemuksen myötä ei voida suoraviivaisesti myöskään sanoa, että aikuisilla ammatillinen kasvu olisi aina harjoitteluun tullessa pidemmällä. Tähän liittyy mm. se millaisessa ammatissa opiskelija on esim. aikaisemmin toiminut.

Kehittämishankkeen myötä nousi ajatus; pitäisikö jokaisen opiskelijan kartoittaa opintojen alkaessa oma ammatillinen identiteetti ja valmius ammatilliseen kasvuun. Ja pitäisikö tätä sitten opintojen päättyessä selvittää uudelleen ja tuloksia vertailla keskenään, mitä koulutusprosessin aikana on tapahtunut identiteetin kasvussa ja onko siitä lähtenyt kehittymään ammatillista kasvua. Tässä voisi olla yksi hyvä jatkotutkimuksen aihe.

Kehittämishankkeen toteuttamiseen isona ryhmänä, liittyivät myös omat haasteet. Aikataulujen pitäminen oli toisille haasteellisempaa, intressit saattoivat olla erilaiset, tavoitteet erilaisia, valmistumisen ajankohdaksi oli erilaisia suunnitelmia ryhmän eri jäsenillä. Tämän hankkeen tekijät olivat fyysisesti olleet hyvin etäällä toisistaan, joten hanketta vietiin eteenpäin sähköisiä viestimiä apuna käyttäen ja lähiopetuspäivinä yhdessä pohtien. Yhdessä sovittu aikataulu toimi runkona hankkeen toteutuksessa.

Lähteet

A 29.7.2005/608. Asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista.

Ammatillisen kasvun teemoitus 2011. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Ammatillisen kasvun teemoitus. Luettu viitattu 21.1.2011.(<http://www.seamk.fi>)

Dunderfelt, T. 2009. Voimavarana itsetuntemus. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Elinikäinen oppiminen. Vapaa sivistystyö ry. Luettu 23.7.2013. (<http://www.vsy.fi/index.php?k=10445>.)

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Eteläpelto, A. & Tynjälä, P. toim. 1999. Oppiminen ja asiantuntijuus. Työelämän ja koulutuksen näkökulmia. Juva: WSOY.

Eteläpelto, A.& Vähäsantanen, K.2006. Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa A.Eteläpelto & j. Onnismaa (toim.) Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu.Vantaa:Kansanvalistusseura.

Euroopan yhteisöjen komission tiedonanto. Eurooppalaisen elinikäisen oppimisen alueen toteuttaminen. KOM (2001) 678. Luettu 28.8.2013. (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0678:FIN:FI:PDF>.)

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Holm, M. 2011. Uudistuva koulusosiaalityöntekijä. Teoksessa Sosiaalityö koulussa avaimia hyvinvointiin. Helsinki: Tietosanoma oy.

Hotarinen, O. 2006. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Kehittämishanke Ammatillinen kasvu ja asiantuntijuus. <https://publications.theseus.fi/handle/10024/19601>, viitattu 02.11.2012, julkaisun pysyvä osoite <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jamk-389>.

Hotelli-, ravintola- ja catering-alan perustutkinto 2010. Ammatillisen perustutkinnon perusteet. Määräys 3/011/2010. Opetuashallitus. Vaasa: Oy Fram Ab

Janhonen, S. & Vanhanen-Nuutinen, L. 2005. Kohti asiantuntijuutta. Oppiminen ja ammatillinen kasvu sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: WSOY.

Johdanto psykologiaan. Luettu 13.11.2012. (http://www.utaj.fi/koulu/psykologia/sangin_opet/johdant.html.)

Kari, J. 1996. Opettajan ammatti ja kasvatustietoisuus. Keuruu: Otava.

Keltikangas-Järvinen, L. 1994. Hyvä itsetunto. 19. painos. Juva. WSOY.

Keltikangas-Järvinen, L. 2006. Tunne itsesi, suomalainen. Juva. WS Bookwell Oy.

Kiuru, H. & Pekkanen, A-L. 2000. Kasvatustieteen pro gradu-tutkielma. Viitattu 18.8.2013.

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/10116/pekkanen_kiuru.pdf?sequence=1

Laine, A., Ruishalme O., Salervo, P., Sivén, T. & Välimäki, P. 2007. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Liikunnan ja urheilun maailma. 2011. Vahva itseluottamus perustuu hyvään itsetuntoon. 12/2011. Luettu 5.7.2012. <http://www.slu.fi/lum/numero-12-2011/jasenjarjestoille/vahva-itseluottamus-perustuu-hyv/>

Luukkainen, O. toim. 2000. Hyväksi opettajaksi. Kasvu ja kasvattaminen. Porvoo-Helsinki-Juva: WSOY.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Minäkuva. Luettu 17.2.2013. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/lapset_ja_media/median_vaikutuksia/minakuva/.

Maatalousalan perustutkinto 2009. Ammatillisen perustutkinnon perusteet. Määräys 29/011/2009. Opetushallitus. Vaasa: Oy Fram Ab

Mäkinen, J., Olkinuora, E., Rinne, R. & Suikkanen, A. toim. 2006. Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Mäkinen, P., Rahikka, A., Raatikainen, E., Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOY

Nieminen, H. 1998. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Pounonen, M. & Vehviläinen- Julkunen, K. (toim.) Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Juva: WSOY, 215-221.

Opetushallitus. 2010. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, Lähihoitaja. Verkkosivut]. 17.02.2010. Voimassa 01.08.2010 alkaen toistaiseksi. Viitattu 3.11.2012. Saatavana: http://www.oph.fi/download/124811_SoTe.pdf

Osaava lähihoitaja 2020. Ei päiväystä. Verkkosivut. Viitattu 15.11.2012. Saatavana:

<http://osaavalahihoitaja2020.wikispaces.com/Oman+osaamisen+tunnistaminen>

Saatavana myös Hakala, R., Tahvanainen, S., Ikonen, T. & Siro, A. 2010. Osaava lähihoitaja 2020. Sosiaali- ja terveysalan perustutkintokoulutuksen kehittämisstrategia.

Palonen Tuire. Mitä asiantuntijuus on ja miten sitä on tutkittu. 2011. Julkaistu Helmikuu 2011. Luettu 6.2.2013. <http://futurex.utu.fi/blogi/?p=17>

Rahkonen, Maria. 2011. Seinäjoen Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Ajatuksia ja kokemuksia sosionomin (AMK) työstä ja osaamisesta. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201103092962>

Rinne, Päivi. 2006. Sosiaalialan koulutusohjelman kolme opetussuunnitelma Seinäjoen ammattikorkeakoulussa. Teoksessa: M. Ahonniska, A. Hemminki, L. Knuutila, R. Laru, P. Lehtiniemi, L. Niemi, P. Rinne, K. Salo, T. Toikko & T. Varmola. 2006. Sosiaalialan koulutuksen kaksi vuosikymmentä Seinäjoella 1986-2006. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö.

Ruohotie, P. 2000. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Porvoo: WSOY.

Ruohotie, P. (2002d). Ammatillista kehittymistä edistävät itsesääätelyvalmiudet. Ammatikasvatuksen aikakauskirja 4(2), 8-15. Artikkel.

Ruohotie, P. 2006. Metakognitiiviset taidot ja ammatillinen kasvu asiantuntijakoulutuksessa. Teoksessa Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Toim. A. Eteläpelto & J. Onnismaa. Vantaa: Hansaprint Oy.

Räty, O. 1982. Koulutus ammattiin. Juva: WSOY

Stenström, M-L. 1993. Ammatillisen identiteetin kehittyminen. Teoksessa A. Eteläpelto & R. Miettinen (toim.) Ammatitaito ja ammatillinen kasvu. Helsinki. Painatuskeskus Oy.

Santala, J. 2008. Sosiaalityö sosionomien (AMK) kodiksi: sosionomien (AMK) ja sosiaalityöntekijöiden välisestä työnjaosta kunnallisessa sosiaalityössä. Teoksessa: L. Viinamäki. 2008. toim. 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja sarja A: raportteja ja tutkimuksia 2/2008.

Satakunnan ammattikorkeakoulu. Päivitetty 21.11.2012. Verkkosivut. Viitattu 24.11.2012. Saatavana: http://www.samk.fi/sosiaaliala_ylempiamek

Satakunnan ammattikorkeakoulu. Ylempi AMK-tutkinto aikuiskoulutuksena. Päivitetty 05.10.2012. Verkkosivut. Viitattu 24.11.2012. Saatavana: http://www.samk.fi/hakijat/ylemmat_amk-tutkinnot

Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset valtio-, kunta- ja yksityissektorilla 2007. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:18. Yliopistopaino. Helsinki 2007.

Sosiaaliportti 212. Lastensuojelun käsikirja. Mitä on hyvä osaaminen? Päivitetty 14.11.2012. Luettu 24.4.2013. (<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyontuki/osaamiskartoitus/hyvaosaaminen/>)

Stenström, M-L. 1993. Ammatillisen identiteetin kehittyminen. Teoksessa A. Eteläpelto & R. Miettinen (toim.) Ammatitaito ja ammatillinen kasvu. Helsinki. Painatuskeskus Oy.

Suomen mielenterveysseura. Vahvistamo. Kuka on ”minä”. Suomen mielenterveysseura. Luettu 28.8.2013. <http://www.vahvistamo.fi/vahvistamo/mina>

Suomen mielenterveysseura. Vahvistamo. Tunnetko itsesi? Luettu 28.8.2013. (<http://www.vahvistamo.fi/vahvistamo/mina/itsetuntemus>.)

Tiuraniemi, J. 1993. Yksilö, ryhmä ja organisaatio: Sosiaalipsykologian perusteita. Turun yliopiston täydennyskoulutusyksikön julkaisuja A15. 2.korjattupainos. Turku: Turun yliopisto.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002 vai 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Urasuunnitteluopas. Aarresaari. Luettu 24.11.2012. (<http://www.aarresaari.net/urasuunnittelu5.htm>.)

Vaasan ammattikorkeakoulu. Opetussuunnitelma. Päivitetty 13.09.2012. Verkkosivut. Viitattu 24.11.2012. Saatavana: <http://www.puv.fi/opsweb/?code=S-SA-2013>

Vaasan ammattikorkeakoulu. Opiskelutapa ja opetussuunnitelma. Ei päivitystä. Verkkosivut. Viitattu 24.11.2012. Saatavana: <http://www.puv.fi/fi/wanted/sairaanhoitajaksi/sosiaaliala/>

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Åstedt- Kurki, P. & Nieminen, H. 1997. Fenomenologisen tutkimuksen peruskysymykset hoitotieteessä. Teoksessa Paunonen, M., Vehviläinen- Julkunen, K. 1997. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Juva: WSOY.